

REGIONÁLIS HELYZETELEMZÉS

1–6. lépés

Ister-Granum ETT

2020. március 23.

H-1406 Budapest, Pf. 7.

cesci@cesci-net.eu

www.cesci-net.eu

Tartalomjegyzék

1. LÉPÉS: A helyszín bemutatása: A célterület leírása és körülhatárolása	3
Mekkora a célterület és hol található?	3
Melyek a térség fő, elsősorban vízzel kapcsolatos földrajzi jellemzői?	4
Ha több helyszín is van, akkor ezek milyenek térben/funkcionálisan?	7
Milyen örökségről van szó? Infrastruktúra? Épületek? Tájak? Szellemi örökségek?	18
Kik a tulajdonosai a területeknek, épületeknek? Mekkora az állami tulajdonban és a magántulajdonban lévő területek és épületek aránya? Vannak konfliktusok a tulajdoni viszonyok miatt?	18
Melyek a jelenlegi funkciói és mire használják a területeket és az épületeket?	18
Mik a területek/épületek/infrastruktúrák/ tájak működtetésének jellemzői? Ki irányítja a működtetésüket?	19
Mennyire vannak karbantartva az egyes helyszínek? Mióta nem használják őket? Mióta elhagyatottak-, leromlott állapotúak-, szennyezettek stb.?	19
Örökségvédelmi, vagy természetvédelmi szempontból vannak-e bármiféle korlátozások a helyszín fejlesztésére vonatkozóan? Áll –e a helyszín (országos/regionális/helyi) természeti-, vagy műemléki védelem alatt?	22
Vannak –e az egyes helyszínek megváltoztatását (fejlesztését) akadályozó tényezők? (pl. a fenntartónak, vagy használónak hosszú távú bérleti szerződése van a helyszínre (vagy annak egy részére) vonatkozóan)	22
2. lépés: a vízhez kapcsolódó örökségek feltárása	23
Mennyire meghatározó a helyszín a város és a régió identitása szempontjából?	23
Melyek az egyes örökségek értékjellemzői? Kik számára értékesek?	23
Milyen konkrét kapcsolat van az örökség és a víz között az egyes helyszíneken? Mennyire jelent a víz potenciális veszélyforrást az adott örökségre, illetve mennyire növeli annak értékét?	23
Mi a térség települési önkormányzatainak és örökségekkel foglalkozó szervezeteinek (beleértve az érdekcsoportokat is) az örökségekre vonatkozó jelenlegi álláspontja?	24
Van-e valamilyen speciális megközelítés a vízhez kapcsolódó örökségekre vonatkozóan? Az (vízhez kapcsolódó) örökségeket figyelembe veszik-e a tervezés során és a szakpolitikákban? Szükség van erre? Ha nem, akkor miért nem? (hangsúlyozni kell ezeket az értékeket a víziókban és a cselekvési tervekben)	25
3. lépés: A szakpolitikai háttér feltárása	26
Melyek az egyes helyszínek fejlesztése szempontjából releváns meglévő nemzeti, regionális és helyi szintű tervezési törvények? (például a vízkészlet-gazdálkodással, az árvíz kockázat mérséklésével, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással, a környezetvédelemmel kapcsolatban)	26
Van-e külön helye a vízhez kapcsolódó örökségnek ezekben a jogszabályokban?	28
Melyek a szabályozások, törvények és irányelvek fejlesztéseket érintő főbb korlátozásai és ösztönzői?	29
Milyen mértékben áll rendelkezésre állami támogatás a fejlesztési projektek előkészítéséhez és végrehajtásához?	35
4. lépés: A fejlesztések szempontjából releváns meglévő stratégiák és projektek azonosítása	41
Melyek a fejlesztések fő okai?	41
Melyek az egyes helyszínek funkcióira és fejlesztésére vonatkozó általános javaslatok? Jelenleg ezek az elképzelések milyen állapotban vannak?	46

A pilotok SWOT elemzései	47
Milyen időtávra vonatkozik a stratégia? (a megvalósításhoz és a célok eléréséhez szükséges idő)	55
Elkezdődött –e már a stratégia? Amennyiben igen, mennyire előrehaladott jelenleg a stratégia?	55
Amennyiben már végrehajtották a stratégiát mennyire hatékonyan működik?	55
Környezeti és gazdasági szempontból melyik projekt (vagy a projekt melyik részének) megvalósítása a legsürgősebb?	55
Társadalmi és kulturális szempontból melyik projekt (vagy a projekt melyik részének) megvalósítása a legsürgősebb?	56
Melyik projekt (vagy a projektrész) megvalósítása segíti elő leginkább a fejlődést, illetve kelti fel leginkább az érintettek érdeklődését?	56
5. lépés: Költség-haszon elemzés	57
Kik és mit nyerne a tervezett fejlesztésekkel?	57
Melyek a fejlesztések rövid- és hosszútávú gazdasági (pénzügyi és kereskedelmi) hasznai?	57
Melyek a várható nemanyag hasznok? (pl. társadalmi, közösségi, identitás-alapú, kulturális örökség értékei)	58
Melyek a várható gazdasági, környezeti és kulturális/társadalmi hatások az érintett településeken és a régióban?	58
Milyen pozitív hatásokat eredményez a vízgazdálkodásra vonatkozóan (a helyszínen/a városban/ a régióban) a fejlesztés?	58
Mi a stakeholderek stratégiára vonatkozó álláspontja és érdeke?	59
A fejlesztések célja kereskedelmi vagy nem kereskedelmi feladatok ellátása? Milyen arányban?	59
Mekkora állami támogatásra van szükség az egyes helyszínek közterület jellegű részeinek felújítására? Mekkora pénzügyi forrás szükséges a meglévő-, és az újonnan építendő épületekre vonatkozó beruházások nonprofit elemeinek megvalósításához?	59
Van-e politikai egyetértés a szükséges állami beruházásokkal kapcsolatos döntések törvényesítésével kapcsolatban?	59
6. lépés: A szakpolitikák értékelése	60
Mi a szóban forgó szakpolitika és milyen főbb jellemzői vannak?	60
Mennyire vannak összhangban az előzőekben bemutatott fejlesztések a szakpolitikai eszközzel?	62
Vannak-e ellentmondások a javasolt stratégiák/módosítások és a 3. lépésben meghatározott meglévő jogszabályok vagy rendeletek céljai között?	62
Kimutatható-e szinergia más szakpolitikai eszközökkel? (például a vízkészlet kezelésével, az árvíz kockázat mérséklésével, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással vagy a környezetvédelemmel kapcsolatban)	62
Milyen mértékű intézkedéseket tesz lehetővé a szakpolitika a vízhez kapcsolódó örökségi helyszínek fejlesztésére vonatkozóan? Ezek közül várhatóan melyiket fogják a fejlesztés során alkalmazni?	62
Szükséges-e a szóban forgó szakpolitikai eszköz számára a meglévő gyakorlatok adaptálása és/vagy újak elfogadása?	66

1. LÉPÉS: A HELYSZÍN BEMUTATÁSA: A CÉLTERÜLET LEÍRÁSA ÉS KÖRÜLHATÁROLÁSA

Mekkora a célterület és hol található?

Az Ister-Granum Eurorégió a magyar–szlovák határ mentén található. Központja az összesen kb. 40 ezer lakosú Esztergom–Párkány (Štúrovo) határmenti testvérváros. Esztergom 45 km-re északra fekszik a magyar fővárostól, Budapesttől. Maga az Eurorégió területe többé-kevésbé megegyezik a régió „szívét” jelentő Mária Valéria híd 25 km-es körzetével. A hidat 1893–95-ben építettek, 1944-ben lerombolták és az EU pénzügyi támogatásával újra megnyitották 2001-ben. Az Ister-Granum Eurorégiót 2003-ban hozták létre, mint konzultációs intézményt, amelynek célja a megosztott határvidék közös fejlesztése. Az ETT-t (Európai Területi Társulás) később, 2008-ban alapították az EU második ilyen szervezeteként. Egyelőre az ETT irányítja az ETT földrajzi megfelelőjének tekintett eurorégió fejlesztési tevékenységeit, ami egy kormányzati megoldás.

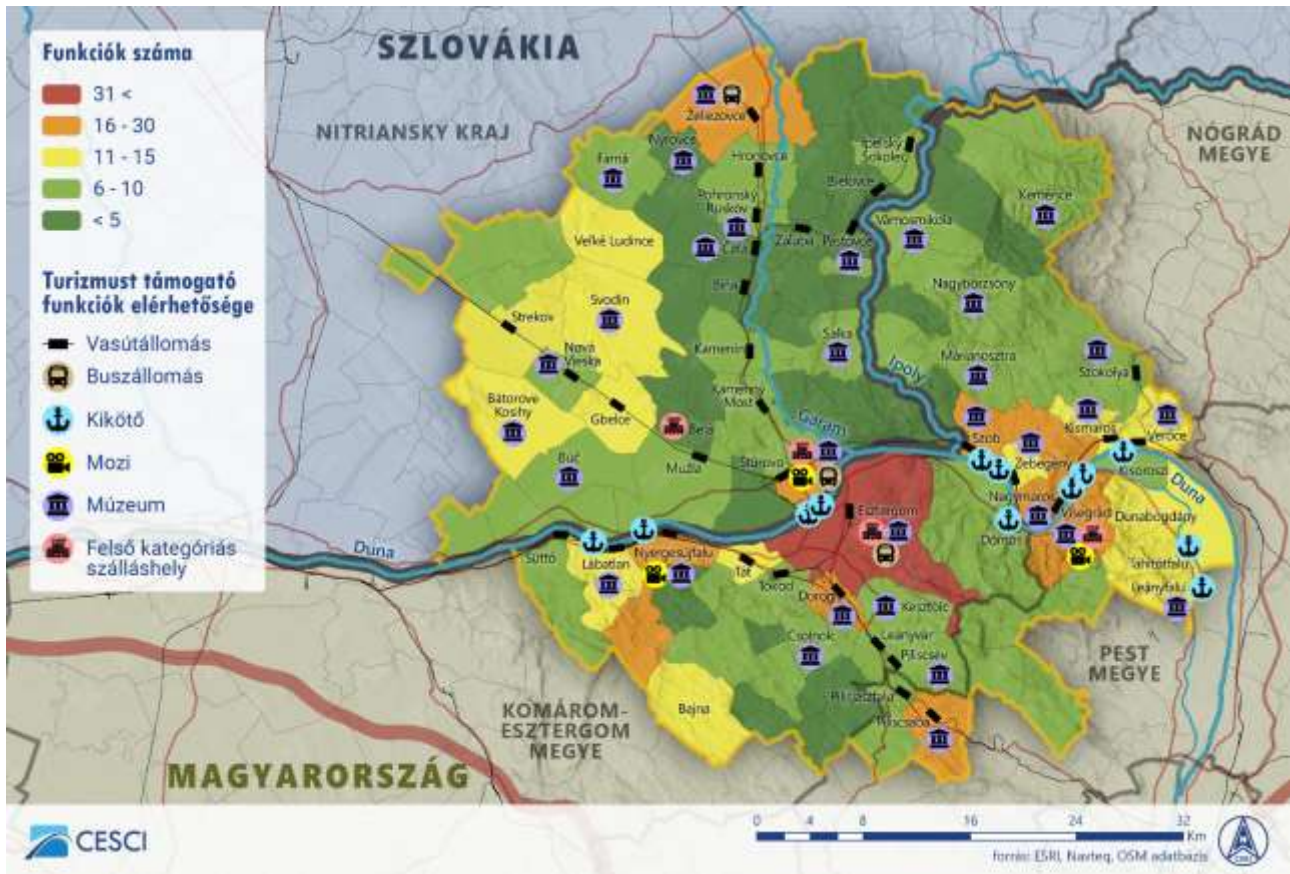
1. ábra: Az Ister-Granum Eurorégió területe

Az eurorégió 102 önkormányzat területét fedi le 2238 km²-en, teljes lakossága pedig több mint 200 ezer fő. A terület és a lakosság nagy része Magyarországhoz tartozik.

	Települések száma	Terület (km ²)	Népesség (2019)
HU	53	1223 (55%)	153 254 (72%)
SK	49	1015 (45%)	60 874 (28%)
IG	102	2238	214 128

2. ábra: A tevékenységek földrajzi megoszlása az eurorégióan belül

Az eurorégió működési és vonzási központja Esztergom, amelynek városi hatáskörzete túlnyúlik az eurorégió határain, valamint egy nagyobb térségre is kiterjed Dél-Szlovákiában, ahol a lakosság többsége nemzetisége szerint magyar: adminisztratív, kereskedelmi, oktatási és egészségügyi központ, amely számos nagyvállalatnak ad otthont (ideértve a Suzuki autógyártó cég európai gyárát), ezáltal munkahelyek szempontjából központi szerepe van. A város ezen sokszínűsége ellensúlyozza a testvérváros körüli – főként 2-300 fős települések – funkcióinak hiányát.

Kiseb funkcionális központok a szlovák oldalon Párkány és Zselíz (Želiezovce), a magyar oldalon Szob, Nagymaros, Visegrád, Nyergesújfalu és Piliscsaba. Ezeknek a településeknek városi státusza van, amelyből nyilvánvalóvá válik, hogy a magyar oldal urbanizációjának mértéke sokkal magasabb, mint a dél-szlovákiai vidéké. Az eurorégió déli részét, Budapest környékén még inkább, erősödő szuburbanizáció (városi terjeszkedés) jellemzi.

Melyek a térség fő, elsősorban vízzel kapcsolatos földrajzi jellemzői?

Az eurorégió az úgynevezett magyar Kis-Alföld/Szlovák Alföld, valamint a hegyvidéki térség (mely magában foglalja a Börzsönyt, a Pilist, a Visegrádi-hegységet és a Gerecsét) találkozásánál helyezkedik el. A táj e kettős jellege ösztönözte a letelepedést (áruccsere helye) a paleolit korszaktól az ókoron keresztül egészen a középkorig, amikor Esztergom a Magyar Királyság első fővárosa lett. A tájat három nagy folyó uralja: a Duna, a Garam és az Ipoly, amelyek közül kettő az államhatárt is jelöli. A három folyó szűk földrajzi területen találkozik: a Garam és az Ipoly torkolatai egymástól 8

km-re, Esztergomtól/Párkánytól északkeletre található. A három folyónak térbeli strukturáló szerepe van a térségben: geomorfológiai szempontból az eurorégió központi területe egy természetes vonzásközpontot alkot, amelyet a folyókat követő közútrendszer is tükröz. Az eurorégió határai többé-kevésbé tükrözik testvérvárosi központjának természeti/földrajzi és funkcionális hátterét. A földrajzi adottságoknak köszönhetően sok kisebb patak található a régióban, amely a három folyó egyikébe torkollik. Néhányuk kiemelkedő természeti értéket képvisel (például Ramsari Egyezmény által védett).

3. ábra: Az eurorégió felszínborítása és felszíni vizei

Maga a Duna egyszerre képviseli a régió fő vízi közlekedési összeköttetését és az identitásépítés egyik fő tényezőjét, amely szorosan összekapcsolja a régiót a dunai nemzetekkel és országokkal, valamint a dunai városokkal, különösen a két fővárossal: Pozsonnyal és Budapesttel. Összegezve: a három folyó meghatározó szerepet játszik a határ menti régió kialakításában és a határ menti területeken élő emberek identitásának formálásában.

A geomorfológiai és biológiai adottságok miatt az eurorégió területének nagy része védett terület: nemzeti parkok, Natura 2000 területek, Ramsari területek közé tartozó Párizsi-mocsarak.

4. ábra: Az eurorégió természetvédelmi területei

A WaVE projekt keretein belül az eurorégió újra akarja gondolni a vízzel való kapcsolatát, amely a helyi emberek mindennapi életében jelen van, még akkor is, ha ez nem tudatosul bennük. Az újratervezés érdekében a projekt három PILOT-ot fog tartalmazni, amelyek a víz három különböző ábrázolását tükrözik.

PILOT_1: A Víz arca

Az első PILOT-hoz olyan beruházások tartoznak, amelyek a víznek, mint természeti jelenségnek a humanizált megjelenését érintik. Ezek elsősorban urbánus jellegű folyópartok, amelyek magukon viselik a történelem nyomait, az egyes generációk tájalakító beavatkozásait, illetve a víz és a polgárok viszonyát tematizálják és formálják/fogalmazzák újra. Ezek rendezett Duna-parti sétányok, korzók, amelyek további fejlesztését célozza az első PILOT. Az egyes beavatkozások nem kizárólag az urbanisztikai fejlesztéseket tartalmazzák, hanem projektelemeiken keresztül reflektálnak a másik két PILOT-ra is.

PILOT_2: A Víz ereje

Míg az első PILOT a vizet, mint a kulturális táj alkotóelemét tükrözi, a második a víz építő és romboló erejének kulturális ábrázolására koncentrál. Itt a víz energiaforrásnak tekinthető, míg a kapcsolódó projektek feltárják a víz pozitív és negatív szerepét. Ezzel párhuzamosan a PILOT keretén belül tervezett beavatkozásoknak egyrészt van településfejlesztő vonatkozása másrészt jelentős kulturális örökségi tartalmuk is van.

PILOT_3: A Víz szelleme

A harmadik PILOT a történelmi idők vízzel kapcsolatos szellemi termékeire összpontosít. A központi elem az Esztergomban található, a maga nemében egyedülálló Duna Múzeum, amelynek célja a régió sokrétű örökségének bemutatása és enciklopédikus összefoglalása. A PILOT második dimenzióját a régió különböző részein (a Duna Múzeumon kívül) még fellelhető vízhez kapcsolódó életmódok emlékei alkotják (pl. halászat, nádvágás, hajózás stb.). Végül, a harmadik dimenziót a vízhez kapcsolódó kulturális projektek és rendezvények jelentik.

Ha több helyszín is van, akkor ezek milyenek térben/funkcionálisan?

Eurorégiós projektként a WaVE az Ister-Granum esetében három PILOT-ot foglal magában, amelyek nem csak a testvérvárosokat, hanem egy nagyobb térséget érintenek. A három PILOT meghatározását a Helyi Támogatási Csoport (HTCS) tagjai végezték el, akik először a véglegesnél sokkal több potenciális helyszínt jelöltek meg, majd azok csökkentésével és integrálásával alakították ki a PILOT-okban szereplőket. Nyilvánvaló, hogy a helyszínek többsége az eurorégió központjaihoz kapcsolódik, ahol a három folyó találkozik, és át lehet kelni a Dunán a Mária Valéria hídon keresztül. Ugyanakkor a vízre épülő kulturális örökség jelen van az egész eurorégióban. A három ide vonatkozó PILOT-projekt az eurorégió különböző részein végrehajtandó projekteket tartalmaz.

A Víz arca (P01)

P01_1: A Duna-partok Esztergomban, Szobon (HU) és Párkányban (SK)

5. ábra: A párkányi Duna-korzó (SK)

A Víz arca (P01)

6. ábra: Az esztergomi sétány (HU)

KIS-DUNA SÉTÁNY
Esztergomi síka II. fejlesztési projekt
KÖZTÉR-ÉPÍTÉSI TERV
2017.09.15.

A Víz ereje (P02)

P02_1: A nagybörzsönyi (HU), kisgyarmati és zalabai (SK) vízimalmok

7. ábra: A nagybörzsönyi vízimalom (HU)

8. ábra: A kisgyarmati (SK) vízimalom

A Víz ereje (P02)

P02_2: Az esztergomi Molnár sor (HU)

9. ábra: Az esztergomim Molnár sor (HU)

P02_3: A reneszánsz vízgép Esztergomban (HU)

10. ábra: A reneszánsz vízgép Esztergomban (HU)

A Víz ereje (P02)

P02_4: A történelmi árvízjelek Esztergomban (HU) és Párkányban (SK)

11. ábra: A történelmi árvízjelek Esztergomban (HU)

A Víz szelleme (P03)

P03_1: Az esztergomi Duna Múzeum (HU)

12. ábra: Kiállítás az esztergomi Duna Múzeumban (HU)

A Víz szelleme (P03)

P03_2: A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum (HU)

1. ábra: A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum (HU)

P03_3: A párkányi Hídőr projekt (SK)

2. ábra: A Hídőr projekt néhány eredménye

P03_4: Az Aquaphone projekt Párkányban (SK) és Esztergomban (HU)

3. ábra: az AquaPhone előadás

A Víz szelleme (P03)

P03_5: Esztergomi (HU) lampionos hajófelvonulás

16. ábra: Esztergomi lampionos vízi fesztivál 2016-ban

P03_6: A Szikince fesztivál Kéménden, Garampáldon Kisgyarmaton és Zalabán (SK)

4. ábra: A Szikince Fesztivál plakátja 2018-ban

P03_7: A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Köbölkúton (SK)- a nádvágás

18. ábra: A köbölkúti Párizsi-mocsarak

A Víz szelleme (P03)

P03_8: Halászati hagyományok a folyók mentén (HU, SK)

5. ábra: Hagyományos halászat

20. ábra: Az Ister-Granum eurorégió vízhez kapcsolódó kulturális örökségi helyszínei

A kiválasztott helyszínek a határ mindkét oldalát, valamint a Duna mindkét partját lefedik, ezzel egy határon átnyúló, többfunkciós hálózatot hoznak létre. A régió szívében is számos különféle, vízzel kapcsolatos örökség található, a Garam mentén pedig ott a Szikince fesztivál, melyben négy település három hivatkozási ponttal érintett.

Mit érdemes tudni az egyes örökségi helyszínek eredetéről/használatáról/változásairól/tulajdoni viszonyairól? Hány évesek az egyes örökségek?

1. táblázat: Az Ister-Granum Eurorégióban található vízhez kapcsolódó kulturális örökségi helyszínek csoportosítása

Beazonosítás	Létezés kezdete (évszám)	Használat célja	Jelenlegi állapota (változások)	Kik a tulajdonosai/működtetői?
A Víz arca				
Az esztergomi Kis-Duna sétány	1913 – ekkor alakították kis a sétány	Turisztikai látványosság és közösségi tér	Állapot: közepes (a sétány alatti közművek és az aszfalt nagyon rossz állapotban van) Változások: Részleges felújítás az 1960-as években	A település önkormányzata és a Regionális Vízügyi Hatóság
A szobi Duna sétány	1984	Turisztikai látványosság és közösségi tér	Állapot: jó Változások: nincsenek változások	A település önkormányzata
A párkányi Duna sétány	2007 (a jelenlegi állapotában)	Turisztikai látványosság és közösségi tér	Állapot: Kiváló Változások: 2007 óta nincsenek változások	A Szlovák állam
A Víz ereje				
A nagybörzsönyi vízimalom	1847–1852	Turisztikai látványosság (a malomkerék használaton kívül van, a patakot elterelték)	Állapot: közepes (A malomkerék újraindítása, és a malom egyes részeinek felújítása szükséges) Változások: 1980-ban egy átfogó felújításon esett át	Magánvállalkozás
A zalabai vízimalom	1791	Az 1970-es évek óta használaton kívül van	Állapot: rossz, a tető beomlott, az épület romokban áll (2018-ban a falakat betonból készült párkánykoszorúval erősítették meg) Változások: fokozatos állapotromlás	A település önkormányzata

Beazonosítás	Létezés kezdete (évszám)	Használat célja	Jelenlegi állapota (változások)	Kik a tulajdonosai/működtetői?
A kisgyarmati vízimalom	1890	Az 1970-es évek óta használaton kívül van	Állapot: közepes, a tetőt felújították, de az épület felszerelésének nagy részét fokozatosan ellopták, a falakat meg kellene menteni Változások: a malmot 1917/1918-ban és 1938-ban felújították. A tetőt az épület megőrzése érdekében az 1990-es években újították fel.	7 magántulajdonos (egy család tagjai)
Az esztergomi Molnár sor	1898 (ekkortól hívják az utcát Molnár sornak, jelezve a lakói foglalkozását) 1820 körül (az utolsó még mai is létező molnárház ekkor épült)	Közösségi tér	Állapot: az utca kicsi és nincs túl jó állapotban; az utolsó molnár házát részben felújították és turisztikai szálláshelyként használják Változások: a Molnárházat a 2000-es években felújították	Magántulajdonosok és a település önkormányzata
Az esztergomi reneszánsz vízgép	1490 körül (az eredeti gép; a jelenlegi az eredeti egy másolata, mely 2019-ben készült el)	Turisztikai látványosság és tudásmegosztó intézmény (múzeum)	Állapot: kiváló (a vízgép a felújított középkori vízváros részeként látogatható) Változások: a felújítás 2019-ben fejeződött be	Magántulajdonos (Rosenberg Hungária Kft.)
A történelmi árvízjelek Esztergomban	1838 (ekkor volt a pusztító jeges árvíz)	A helyi identitás jelképe	Állapot: jó (az árvízjelek védettek, időnként felújítják őket) Változások: nincsenek változások	A település önkormányzata, valamint azoknak az ingatlanoknak a tulajdonosai, amely ingatlanokon az árvízjelek találhatóak.
A történelmi árvízjelek Párkányban	1838 (ekkor volt a pusztító jeges árvíz)	A helyi identitás jelképe	Állapot: két jel még mindig látható; ezek állapota jó Változások: nincsenek változások	A település önkormányzata, valamint azoknak az ingatlanoknak a tulajdonosai, amely ingatlanokon az árvízjelek találhatóak.

Beazonosítás	Létezés kezdete (évszám)	Használat célja	Jelenlegi állapota (változások)	Kik a tulajdonosai/működtetői?
A Víz szelleme				
Az esztergomi Duna Múzeum	1973 (a múzeumnak otthont adó történelmi épület 1730-ban épült; 1838-ban, a jeges árvíz idején az épületet segélyelosztó központként használták)	Turisztikai látványosság és tudásmegosztó intézmény (múzeum)	Állapot: jó (2019-ben felújították) Változások: 1980: a múzeum állandó kiállításának megnyitása 2001: felújítás utáni újrainyítás 2019: felújítás utáni újrainyítás	Országos Vízügyi Főigazgatóság (Magyarország)
A zebegényi Hajózástörténeli Múzeum	1984 (a múzeum épülete 1930-ban épült)	Turisztikai látványosság és tudásmegosztó intézmény	Állapot: rossz, az alap szétesett, az épület megsüllyedt, a falak repedezettek, az épület túl kicsi a teljes gyűjtemény számára Változások: nincsenek változások	Magánszemély (a gyűjtemény tulajdonosa)
A párkányi Hídőr projekt	2004	Kulturális projekt	Nem releváns	Nem releváns
Az Aquaphone projekt Esztergomban és Párkányban	2006	Kulturális esemény	Nem releváns	Nem releváns
Esztergomi lampionos hajófelvonulás	?	Kulturális esemény	Nem releváns	Nem releváns
A Szikince fesztivál Kéménden, Garampáldon Kisgyarmaton és Zalabán (a Szikince-patak mentén)	2006 (ekkor rendezték meg először a fesztivált; 2008: Kisgyarmaton és Zalabán szabadtéri színpadot építettek; 2009: Garampáldon szabadtéri színpadot építettek)	Kulturális esemény	Állapot: jó Változások: nincsenek változások	A települések önkormányzatai

Beazonosítás	Létezés kezdete (évszám)	Használat célja	Jelenlegi állapota (változások)	Kik a tulajdonosai/működtetői?
A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Köbölkúton	1966 (Szlovákia legnagyobb természeti mocsárrezervátuma, 184 hektár)	Országos természetvédelmi terület	Állapot: jó (fa kilátótornyok) Változások: 1993 – felújítás	A Szlovák Állam

Milyen örökségről van szó? Infrastruktúra? Épületek? Tájak? Szellemi örökségek?

A három PILOT változatossága miatt a szóban forgó örökségek is változatosak. Az első PILOT főként a humanizált vízpartokhoz kötődő urbánus épített örökségeket (gátak, árvízvédelmi építmények, közterületek, sétányok, kerékpárutak, kikötők stb.) tartalmazza. A második PILOT leginkább az épületek egy meghatározott körét (malmok, vízgép, a Molnárház), valamint a helyi identitás jelképeit foglalja magában. A harmadik PILOT inkább a szellemi, nem tárgyiasult örökségekre összpontosít, mint például a múzeumok, rendezvényhelyszínek, kilátótornyok. A tájak fontos szerepet játszottak ezeknek az örökségeknek a fejlődésében, és sok esetben továbbra is meghatározóak (például a sétányok, a Párizsi-mocsarak és a fesztiválok esetében).

Kik a tulajdonosai a területeknek, épületeknek? Mekkora az állami tulajdonban és a magántulajdonban lévő területek és épületek aránya? Vannak konfliktusok a tulajdoni viszonyok miatt?

A tulajdoni viszonyok nagyon változatosak. A tulajdonosok listája magában foglalja az államot, a települések önkormányzatait, a magánvállalkozásokat, valamint a magánszemélyeket is. Ez a sokszínűség vélhetően problémákat fog okozni a tervezett fejlesztések megvalósításakor, ugyanakkor akár előnyé is válhat, amennyiben az érdekelt felek rájönnek arra, hogy a különböző eszközeik segítségével kölcsönösen segíthetik egymás projektjeit és ezzel a fejlesztéseik általános hatásait javíthatják.

Melyek a jelenlegi funkciói és mire használják a területeket és az épületeket?

Néhány létesítmény használaton kívül áll vagy teljesen üres. Másokat nem megfelelően használnak (pl. a sétányok nem érhetőek el közvetlenül, az árvízjelek kihasználatlan potenciállal rendelkeznek), míg további néhányat megfelelően használnak ugyan, de további fejlesztések szükségesek (szabadtéri színpadok, a zebegényi Hajózástörténeti Múzeum stb.).

Mik a területek/épületek/infrastruktúrák/ tájak működtetésének jellemzői? Ki irányítja a működtetésüket?

A menedzsment (amennyiben van) a tulajdonosi szerkezet szerint osztályozható.

Mennyire vannak karbantartva az egyes helyszínek? Mióta nem használják őket? Mióta elhagyottak-, leromlott állapotúak-, szennyezettek stb.?

Az egyes helyszínek a fizikai állapotuk tekintetében is nagyon különbözőek. A legrosszabb állapotban a zalabai és a kisgyarmati vízimalmok vannak, amelyek részben romosak. Az esztergomi Molnár sor a város szennyvízátelelője mellett található, amit a tervek szerint bezárnak majd. Ezen változás hatására teljesen új lehetőségek fognak nyílni az utca fejlesztésére.

Néhány helyszín (elég) jó állapotban van, de további beavatkozásokat igényel. Ilyen például a nagybörzsönyi vízimalom, a párkányi-, szobi- és esztergomi sétányok, a köbölkúti Párizsi-mocsarak, a zebegényi Hajózástörténeti Múzeum (melynek gyűjteménye olyan nagy ütemben bővül, hogy a jelenlegi épület már túl kicsivé vált), az árvízjelek (melyek nincsenek kihasználva). A kisgyarmati szabadtéri színpad felújításra szorul, Zalabán és Garampáldon a szociális helyiségek hiányoznak. A kémémedi Szerelem-sziget az infrastruktúra hiánya miatt jelenleg nem alkalmas fesztiválhelyszínnek. A Párizsi-mocsarak jelenleg nem ismertek széles körben, nem népszerűsítik őket. Egy modern látogatóközpont kialakítására van szükség.

Van azonban néhány olyan kulturális helyszín, amely kiváló állapotban van: a reneszánsz vízgépet és a Duna Múzeumot 2019-ben újították fel és tették a jelen kor elvárásainak megfelelővé.

2. táblázat: a beavatkozások feltételei

Beazonosítás	Védettség	Fejlesztési terv	Akadályok	Kockázatok
A Víz arca				
Az esztergomi Kis-Duna sétány	Nincs, kivéve a középkori törökfürdőt	Van	A fejlesztések feltétele az árvízvédelmi gát kiépítése a Duna mentén	Tulajdoni viszonyok, pénzügyi források hiánya (súlyos kockázat)
A szobi Duna sétány	Nincs	Nincs	Pénzügyi források hiánya	Árvízvédelmi terület (mérsékelt kockázat)
A párkányi Duna sétány	Nincs	Van	A pénzügyi források hiánya; a tulajdonosi szerkezet	A tulajdonosok eltérő érdekeltségei (súlyos kockázat)
A Víz ereje				
A nagybörzsönyi vízimalom	Műemlékvédelem alatt áll	Van	A tulajdoni viszonyok, ami miatt a fejlesztés megkezdése bonyolult	Tulajdoni viszonyok (súlyos kockázat)

Beazonosítás	Védettség	Fejlesztési terv	Akadályok	Kockázatok
A zalabai vízimalom	Nincs	Nincs	A pénzügyi források hiánya	Az épület a pénzügyi támogatások megérkezése előtt összedőlhet (mérsékelt kockázat)
A kisgyarmati vízimalom	Műemlékvédelem alatt áll	Nincs	Az épületnek túl sok tulajdonosa van, ami akadályozza az újjáépítést	A tulajdonosok nem jutnak közös álláspontra (súlyos kockázat)
Az esztergomi Molnár sor	Nincs	Nincs	A szennyvízgyűjtő üzemeltetést be kell zárni és a környezetet ennek megfelelően kell kialakítani	A szennyvízrendszer kiépítésének késése (súlyos kockázat)
Az esztergomi reneszánsz vízgép	Műemlékvédelem alatt áll	Befejezett fejlesztés	Befejezett fejlesztés	Nincsenek kockázatok
A történelmi árvízjelek Esztergomban	?	Nincs	Változó tulajdonviszonyok; az érdeklődés hiánya	A tulajdonosok és az érintett hatóságok érdeklődésének hiánya (mérsékelt kockázat)
A történelmi árvízjelek Párkányban	?	Nincs	Az érdeklődés hiánya	A tulajdonosok és az érintett hatóságok érdeklődésének hiánya (mérsékelt kockázat)

Beazonosítás	Védettség	Fejlesztési terv	Akadályok	Kockázatok
A Víz szelleme				
Az esztergomi Duna Múzeum	Műemlékvédelem alatt áll	Befejezett fejlesztés, lehetőség a regionális szintre való kiterjesztésre	Szükséges a hajózáshoz, halászathoz, nádvágáshoz stb. kapcsolódó hagyományok és eszközök feltárása	A szellemi örökségekhez nehéz hozzáférni, a feltáráshoz szükséges emberi erőforrások hiánya (súlyos kockázat)
A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum	Nincs	Nincs	Az épület jelenlegi állapotában többé nem megfelelő kiállítások tartására	Az eurorégió területén belül nincs megfelelő épület (a múzeumot más régiókba kell átköltöztetni) (mérsékelt kockázat) Az új múzeum megépítéséhez szükséges pénzügyi erőforrások hiánya (súlyos kockázat)
A párkányi Hídőr projekt	Nem releváns	Nem releváns	Esztergom érdeklődésének hiánya	A pénzügyi támogatás megszűnése (alacsony kockázat)
Az Aquaphone projekt Esztergomban és Párkányban	Nem releváns	Nem releváns	Nem releváns	A pénzügyi támogatás megszűnése (alacsony kockázat)
Esztergomi lampionos hajófelvonulás	Nem releváns	Nem releváns	Nem releváns	Nincs kockázat
A Szikince fesztivál Kéménden, Garampáldon Kisgyarmaton és Zalabán (a Szikince-patak mentén)	Nem releváns	Nincs	A pénzügyi források hiánya (mikro-települések)	A pénzügyi források hiánya (mérsékelt probléma)
A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Köbölkúton.	A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló természetvédelmi terület	Nincs	A pénzügyi források hiánya	A pénzügyi források hiánya (súlyos probléma)

Örökségvédelmi, vagy természetvédelmi szempontból vannak-e bármiféle korlátozások a helyszín fejlesztésére vonatkozóan? Áll –e a helyszín (országos/regionális/helyi) természeti-, vagy műemléki védelem alatt?

A helyszínek többségének nem áll védettség alatt. Kivételek: a Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak, amely a szlovák természetvédelmi területek közé tartozik; a nagybörzsönyi vízimalom; (országosan védett) a kisgyarmati vízimalom (országosan védett), a Duna Múzeum épülete (országosan védett), a sétánynál lévő esztergomi középkori török fürdő (országosan védett).

Vannak –e az egyes helyszínek megváltoztatását (fejlesztését) akadályozó tényezők? (pl. a fenntartónak, vagy használónak hosszú távú bérleti szerződése van a helyszínre (vagy annak egy részére) vonatkozóan)

Leginkább a pénzügyi források hiánya és a bonyolult tulajdonviszonyok akadályozhatják a beruházások megvalósítását. (Főként ezek miatt nem voltak eddig változások.) Néhány fejlesztés esetében csak más projektek befejezése után kezdődhet a beruházás (pl. az esztergomi sétány felújítása a Duna-parton csak az árvízvédelmi gát kiépítése után kezdődhet meg; a Molnár sor „újjáélesztése” csak a szennyvízátelő megszüntetése után lehetséges; a Hajózástörténeti Múzeum fejlesztése lehetetlen az új helyszínének meghatározása előtt stb.)

További fontos tényező az érdeklődés növelése a PILOT-ok különböző alkotóelemei iránt, ami nélkül például a Hídőr projekt nem terjeszthető ki Esztergomra, a Duna Múzeum vízről szóló kiállítása nem terjeszthető ki regionális szintre, és az árvízjelek nem válhatnak interaktív módon mindenki számára elérhetővé.

2. LÉPÉS: A VÍZHEZ KAPCSOLÓDÓ ÖRÖKSÉGEK FELTÁRÁSA

Mennyire meghatározó a helyszín a város és a régió identitása szempontjából?

Az egyes helyszínek identitást meghatározó szerepe eltérő. Vannak olyan helyszínek és események amelyek széleskörben, nem csak helyi szinten ismertek, másokról csak a településen élők hallottak. A Dunának és a Mária Valéria hídnak van a legerősebb identitást meghatározó szerepe a régióban, azaz a hozzájuk kapcsolódó kezdeményezéseknek van regionális szinten a legerősebb visszhangja.

Helyi szinten ismertek a kisgyarmati vízimalom, valamint az esztergomi és párkányi árvízjelek.

Regionálisan ismertek a sétányok, a nagybörzsönyi- és a zalabai vízimalmok, a Hajózástörténeti Múzeum és a Szikince fesztivál.

Országosan vagy nemzetközileg ismertek a reneszánsz vízgép, a Duna Múzeum, a Hídőr projekt, az Aquaphone fesztivál, a lampionos felvonulás, és a Párizsi-mocsarak, ugyanakkor még a helyi lakosok többsége sem hallott például az esztergomi Molnár sorról.

Melyek az egyes örökségek értékjellemezői? Kik számára értékesek?

Az eddig megrendezett helyi érdekeltek találkozóinak (HTCS) egyik fő tanulsága, hogy a különböző helyszínekre vonatkozó projektötletekkel rendelkező stakeholderek könnyen megtalálják a kapcsolódási pontokat, azaz nyitottak a közös kezdeményezések megvalósítására. Ez azt jelenti, hogy a projekteket megvalósító, vagy a projekteken érintettek számára érdekesek elsősorban az egyes örökségek, de ha őket „egy asztalhoz ültetve” közös gondolkodásra készítetik, akkor az adott témakörbe illő örökségek mindenki számára fontossá válnak.

Mivel az egyes helyszínek ismertsége és identitást erősítő ereje eltérő, ezért természetesen különböző nagyságú azon személyek köre, nemzetisége és földrajzi elhelyezkedése is, akiknek fontos az adott örökség.

Milyen konkrét kapcsolat van az örökség és a víz között az egyes helyszíneken? Mennyire jelent a víz potenciális veszélyforrást az adott örökségre, illetve mennyire növeli annak értékét?

Tematikus kapcsolat

A három PILOT a vízzel való kapcsolat különböző megközelítéseit képviseli. A Víz arca projektek áttervezik és újratereztik a lakott területek vízzel való történelmi együttlését. Az összes ide tartozó projekt esetében a történelem során kialakult egy meghatározó kapcsolat a városok és a víz (főként a folyók) között. Ezek a folyópartok őrzik a történelmi korok lenyomatait, amelyek újrafogalmazása a sétányok újjáélesztésén keresztül valósulhat meg.

A Víz ereje PILOT a vizet, mint energiaforrást tükrözi, és olyan kezdeményezéseket tartalmaz, amelyek a vízhez, mint energiaforráshoz kapcsolódnak. Amennyiben a víz erejét az ember megszelídíti, akkor segítségével lisztet készíthet (ahogy tette azt a régi korok embere), vagy elektromos áramot

generálhat (ahogy teheti ezt a modern kor embere). Ha azonban ezt az erőt felügyelet nélkül hagyják, akkor káoszt és pusztulást okozhat. Erre emlékeztetnek az árvízjelek.

A Víz szelleme PILOT olyan projekteket foglal magában, amelyek a víznek az emberek életére gyakorolt szellemi hatását mutatják be. Ez is kétféleképpen értelmezhető: egyrésztől kapcsolódhat valamely „kenyérkereseti” tevékenységhez (pl. nádvágás, halászás vagy hajózás), másrésztől lehet az élet egy fontos pillanatával kapcsolatos hagyományőrzési tevékenység vagy ünnepi fesztivál is.

A három PILOT közötti kölcsönös kapcsolat egy új vízhez kötődő narratívát teremt, amelyet az eurorégióra vonatkozóan tematikusan még nem vizsgáltak.

Fizikai kapcsolat

A Víz arca PILOT esetében a kiindulási pont az árvízvédelem, amely a folyópartok humanizálását és a vízzel való „békés együttélés” megteremtését jelenti. Ez a megközelítés olyan kultúrtájakat hoz létre, amelyek a beavatkozások középpontjában állnak. Az árvíz megjelenik a történelmi árvízjeleknél és a Duna Múzeum állandó kiállításában is. Minden más esetben a víz a kulturális értékeket gazdagítja.

Mi a térség települési önkormányzatainak és örökségekkel foglalkozó szervezeteinek (beleértve az érdekcsoportokat is) az örökségekre vonatkozó jelenlegi álláspontja?

Az egyes projekt tulajdonosoknak eltérő fejlesztési elképzeléseik vannak. Néhányan úgy vélik, hogy fontos lenne védelem alá helyezni a történelmi épületeket, nehogy teljesen tönkre menjenek (VÉDELEM). Az érdekeltek többsége azért hajtana végre fejlesztéseket, hogy több turista érkezzen a térségbe (VONZÓVÁ TÉTEL), míg mások az önkormányzatok szerepét és szolgáltatásait szeretnék kibővíteni (KÍNÁLAT). Leggyakrabban a fejlesztési elképzelések ezen három megközelítése jelenik meg, eltérő súlyozással. A „Víz arca” projektek elsősorban a helyi lakosoknak kínálnának új lehetőséget, miközben a települések turisztikai vonzerejét javítanák és a történelmi értékeket védenék. Amikor a víz erejét a régi vízimalmok újjáépítésén és az árvízjelek népszerűségének növelésén keresztül mutatnák be, akkor egyszerre kínálnának új szolgáltatásokat a helyieknek és látogatókat vonzanának a térségbe, és így tovább.

Általános tapasztalat, hogy a helyi önkormányzatok és az érdekcsoportok a projektgenerálás során nehezen választják külön ezt a három tényezőt.

Tudatosan alkalmazzák-e (és elfogadják-e) azokat az új örökségekre vonatkozó megközelítéseket, amelyek a térség fejlesztését és átalakítását az örökségekre alapozottan valósítják meg?

Az erre való nyitottság nem hiányzik, viszont hiányoznak azok a jó gyakorlatok, amelyekből a stakeholderok tanulhatnak és ihletet meríthetnek. Pl.: A tervek szerint Zalabán (amely az eurorégió második legkisebb települése) a felújított vízimalom kerekének segítségével elektromos áramot állítanának elő. Az esztergomi sétány felújítására vonatkozó projekt egy nagyobb városi felújítási program részét képezné, amelynek során a műemléki védettséget élvező fürdőt újítanák fel (beleértve az első magyarországi beltéri úszómedencét és Magyarország egyik legrégebbi hotelét); szabadidős-infrastruktúrára vonatkozó fejlesztéseket hajtanának végre; egy többfunkciós kulturális

központot építenének és egy barnamezős beruházás keretében kreatív ipari központot hoznának létre. Az új sétány fogja a lakosság és a Duna közötti kapcsolat újradefiniálásra irányuló projektek gerincét képezni. Párkány esetében a második világháború során lerombolt hídőrház szerepét gondolnák újra és egy modern épületté alakítanák át, amelyben egy a hídőrök kiállításainak helyet adó galériát nyitnának, valamint kávézóként is üzemeltetnének. Ezzel párhuzamosan a torony megteremtené a sétány és a híd közötti kapcsolatot.

Összességében tehát elmondható, hogy léteznek a helyszínek kulturális örökségeken keresztül történő fejlesztésére vonatkozó innovatív megközelítések, de a helyi érdekeltek szeretnének további jó példákat megismerni.

Tudatosan alkalmazzák-e (és elfogadják-e) azokat az innovatív örökségekre vonatkozó megközelítéseket, amelyek a művészeteket veszik alapul?

Ezek a megközelítések főként Hídőr és az Aquaphone művészeti kezdeményezések révén vannak jelen a térségben. Az előbbiben a világ különböző részeiről érkező művészek vesznek részt, akiknek ösztöndíjasként a hidakról, határokról vagy a kommunikációról kell művészeti alkotást készíteniük. A 3-6 hónapig tartó ösztöndíjas időszakok eredményeként előadások, képzőművészeti és irodalmi alkotások születnek. Az utóbbi projekt a második világháború utáni történelmi időszaknak állít emléket, amikor is a Duna két partján élő családtagoknak nem volt lehetőségük egymással személyesen találkozni, ezért lementek a Duna-parthoz és szélcsendes estéken a víz felszíne fölött beszélgettek. Az Aquaphone projektnek köszönhetően minden évben egy egyedülálló előadást élvezhetnek az érdeklődők a Duna mindkét partján, melynek során egy népszerű magyarországi vagy szlovákiai író/költő új művét olvassák fel, mindezt zenei aláfestéssel. A nevezett két kezdeményezés a tér és az idő posztmodern újra értelmezéséről szól és visszatükrözi a vízzel kapcsolatos elképzeléseket.

Van-e valamilyen speciális megközelítés a vízhez kapcsolódó örökségekre vonatkozóan? Az (vízhez kapcsolódó) örökségeket figyelembe veszik-e a tervezés során és a szakpolitikákban? Szükség van erre? Ha nem, akkor miért nem? (hangsúlyozni kell ezeket az értékeket a víziókban és a cselekvési tervekben)

Összességében nézve a vízhez kapcsolódó kulturális örökségek nem meghatározó tényezők az eurorégió új fejlesztéseinek tervezésekor. A jelenlegi projektnek azonban feladata lehet, hogy növelje az örökségek iránti elkötelezettséget és ráirányítsa a figyelmet arra, hogy az eurorégió örökségeiben milyen gazdag. Az örökségekre való hivatkozások szórványosak és véletlenszerűek annak ellenére, hogy a Duna Múzeum enciklopédikus összefoglalást nyújt mindenről, ami a vízzel kapcsolatos (bár ez nem terjed ki az eurorégió egész területére.) A fő hiányosságot a víz alapú örökség és a regionális kiterjedés tényezők közötti kapcsolat hiánya jelenti. A három PILOT várhatóan megteremti ezt a hiányzó kapcsolatot.

3. LÉPÉS: A SZAKPOLITIKAI HÁTTÉR FELTÁRÁSA

A két országot magában foglaló Ister-Granum Eurorégió sajátos helyzete miatt a szakpolitikai háttér feltárását mind Szlovákiában, mind pedig Magyarországon el kellett végezni. Annak érdekében, hogy az eredményeket a lehető legérthetőbben és egyértelműbben ismertessük, országonként három általános kérdésre kell válaszolni: (1) Melyek az egyes helyszínek fejlesztése szempontjából releváns főbb törvények, rendeletek és szakpolitikák (2) Helyet kapnak-e a vízhez kapcsolódó örökségnek ezekben a szakpolitikákban? valamint (3) Mik a fejlesztésekre vonatkozó főbb korlátozások, ösztönző tényezők a jogszabályokban, szakpolitikákban? Mindezt a szakpolitikai helyzetre vonatkozó rövid tematikus áttekintés és a lehetséges források összefoglalása követi.

Melyek az egyes helyszínek fejlesztése szempontjából releváns meglévő nemzeti, regionális és helyi szintű tervezési törvények? (például a vízkészlet-gazdálkodással, az árvíz kockázat mérséklésével, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással, a környezetvédelemmel kapcsolatban)

Szlovákiában ez a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának a kulturális örökség védelméről szóló nyilatkozata (91/2001 Z.z. uznesenie Národnej Rady SR¹) amely meghatározza a „kulturális örökség” jelentését. Az 1. cikk szerint „A kulturális örökség az állam és polgárai pótolhatatlan gazdagsága, a társadalom, a filozófia, a vallás, a tudomány, a technológia, a művészet fejlődésének bizonyítéka, miközben a szlovák nemzet, más nemzetek, a Szlovákia területén élő vagy valaha élt nemzeti kisebbségek, etnikai csoportok és egyének oktatási és kulturális szintjének dokumentuma”.

Az 1–3. Cikk kifejezi, hogy a kulturális örökség tárgyi és szellemi értékeket foglal magában, ahol az előbbi (különösen) a levéltári dokumentumokra (függetlenül attól, hogy az információt milyen módon rögzítik/rögzítették), a történelmi könyvtári dokumentumokra és gyűjteményekre, az irodalmi művekre, scenográfiákra, filmművészeti, televíziós és audiovizuális munkákra, múzeumok és galériák gyűjteményeire, művészeti alkotásokra, alkalmazott művészetre és népművészetre, tervek, építészeti tárgyakra, városi készletekre, régészeti leletekre és helyszínekre, népi építészeti tárgyakra, műemlékekre, tudományra és technológiára, történelmi kertekre, parkokra és a kulturális tájra vonatkozik. Míg ez utóbbi (különösen) a szóbeli módon terjesztett nyelvi és irodalmi kifejezéseket jelenti, drámai, zenei és táncműveket, szokásokat és hagyományokat, történelmi eseményeket, földrajzi, földterületi/kataszteri és helyneveket.

Ezenkívül a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (elfogadva 2001-ben) folytatja a kulturális örökség meghatározását. Kihangsúlyozza, hogy a kulturális örökség az épített környezeten túlmutató kérdésekkel foglalkozik, nevezetesen a nemzet, az állam, a régió, a város/község történetével. A szellemi értékek a stabil, deformálatlan kulturális tudat alapvető feltételei. A stratégia kimondja, hogy a kulturális örökség és a természeti örökség védelme egyre közelebb állnak egymáshoz, ezért szükséges a kettő közötti tevékenységek összehangolása. A kulturális és a természeti örökség szoros

1 <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/91/>

2 <https://www.minzp.sk/files/dokumenty/strategieke-dokumenty/narodna-strategia-trvalo-udrzatelneho-rozvoja.pdf>

3 <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf>

kapcsolatát a Szlovák Köztársaság alkotmánya is hangsúlyozza, nevezetesen a 44. cikk (2) és (3) bekezdése: *„Mindenkinek kötelessége a környezet védelme és fejlesztése, valamint a kulturális örökség gyarapítása. Senki sem sértheti vagy károsíthatja a környezetet, a természeti erőforrásokat és a kulturális örökséget a törvény által meghatározott korlátokon túl.”*

A kulturális-történelmi örökség fogalma Szlovákia területi fejlődésének részévé válik, a 9. cikk (2) bekezdésének c) pontja írja: *„a területfejlesztési iránymutatások alapelveinek célja, hogy az egész Szlovák Köztársaságban egyenlő életkörülményeket és területi feltételeket teremtsenek a környezet javításához, az ökológiai stabilitás biztosításához, a kulturális-történelmi örökség megőrzéséhez és a fenntartható fejlődéshez.”* Ez jelentős „szimbiózist” jelent a két minisztériumnak (a Szlovák Köztársaság Környezetvédelmi Minisztériuma és a Kulturális Minisztérium), amelynek célja megfelelő törvényi előírások és feltételek létrehozása az örökségi alap védelme, valamint a környezet és a táj gondozása érdekében.

Egy másik fontos jogi aktus az a műemléki állomány védelméről szóló törvény – Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu² – amely a tudományos ismeretekkel összhangban, valamint az európai és a világ kulturális örökségének területéről szóló nemzetközi szerződések alapján foglalkozik a kulturális emlékekkel, örökségi területekkel, régészeti leletekkel és régészeti lelőhelyekkel. Ez a jogszabály azonban csak kevés, a környezeti örökségekre vonatkozó részletet tartalmaz.

Ezenkívül a szlovák jogrend a kulturális és környezeti örökség fontos kiindulási pontjaként határozza meg a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezményt, amelyet a Csehszlovák Szövetségi Köztársaság 1991-ben fogadott el.

Magyarországon hasonlóképpen kiemelik a kulturális örökség kérdését; szerepe és védelme megjelenik a magyar alaptörvényben. Pontosabban, *„Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.”* Az Alaptörvény a P (1) bekezdéssel folytatja, *„A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”*

Ezenkívül két másik jogi aktus releváns a magyar kulturális örökség területén. Az egyik a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről³, míg a második a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról⁴.

Az előbbi jogi aktus kifejezi, hogy a kulturális örökség pótolhatatlan, egyedi és meg nem újítható forrása Magyarország jelenének és múltjának, a nemzeti és az egyetemes kultúra szerves része. Célja, hogy jogi feltételeket teremtsen a felhalmozott kulturális örökség feltárására, kutatására, megőrzésére, védelmére, fenntartható felhasználására és közkinccsé tételének törvényi feltételeit megteremtse.

2 <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-49#cast1>

3 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0100064.tv>

4 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800068.KOR>

A 3. cikk kijelenti, hogy a kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell végezni.

A 4. cikk (1) meghatározza a kulturális örökség alapvető jelentését, nevezetesen a kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása. Ezt követően a cikk folytatódik (2), miszerint a kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

Ezenkívül a jogi aktus 5. cikkének (2) bekezdése megemlíti a határon túli magyar kulturális örökséget, kiváltképp, hogy a nemzetközi együttműködésben a nemzetközi szerződésekkel összhangban érvényesíteni kell a határon túli magyar vonatkozású kulturális örökség, és a más nemzetek hazánkban található kulturális örökségének védelmét.

A jogszabály részletesen leírja a kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenységeket, mint például a régészet, az emlékművek, kulturális javak és emlékhelyek védelme, maga a műemlékké való nyilvánítás menete és az eljárási szabályok.

Ez utóbbi jogi aktus meghatározza az érintett hatóságok és intézmények szerepeit és a kapcsolódó feladatokat [1. cikk a) pontja] a kulturális örökség védelmében; b) a kulturális örökség nyilvántartásának szabályait; c) a nyilvántartott régészeti lelőhely és a védett műemléki érték védetté nyilvánításának szabályait; d) a régészeti kutatások és a beruházások feltételei; e) a műemlékek feltárásának és védelmének követelményei és szabályai; f) a kulturális örökség és az emlékművek védelmére vonatkozó szabályok.

A jogi aktus magában foglalja és meghatározza (2. cikk) a kulturális örökség területén végzett tevékenységeket, például az esztétikai helyreállítást, a konzerválást, a megelőző konzerválást, a régészeti ásatásokat, a restaurálást és a kulturális örökség területével kapcsolatos egyéb kérdéseket.

Van-e külön helye a vízhez kapcsolódó örökségnek ezekben a jogszabályokban?

Szlovákiában a vízzel kapcsolatos törvény (Zákon č. 364/2004 Z. z. Zákon o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) a vízügyi és vízgazdálkodási kérdések egyik legfontosabb jogi aktusának tekinthető.

Ebben a kérdésben két releváns jogi aktus van. Az egyik a vízről szóló törvény (Zákon č. 364/2004 Z. z.⁵⁾, ami kihangsúlyozza [a 18. cikk (5) bekezdése], hogy a vízkészlet általános használata nem veszélyeztetheti vagy ronthatja a víz minőségét vagy egészségi integritását, nem károsíthatja a környezetet és a természeti örökséget. Ez a jogszabály elsősorban a vízkészletek védelmével, megfigyelésével és kezelésével foglalkozik.

5 <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-364>

A másik az árvízvédelemről szóló törvény (Zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami⁶), amely a 3. cikk (1) bekezdésében megjegyzi, hogy „az árvízvédelmi tevékenységek célja az árvízveszélyes területek árvíz kockázatának csökkentése, az áradás okozta árvíz megelőzése és az árvíz emberi egészségre, a környezetre, a kulturális örökségre és a gazdasági tevékenységre gyakorolt káros hatásainak enyhítése”. Ez a törvény elsősorban az árvíz megelőzés kérdésével foglalkozik.

Ezekben a rendeletekben azonban nem említik kifejezetten a vízzel kapcsolatos örökséget, csak a vízvédelmet – természeti örökséget – és az árvíz megelőzést. Ebből adódóan ez a jogi aktus csak közvetett módon érinti az adott kérdést.

A magyar oldalon számos jogi aktus is megemlíthető ezen a területen. Az egyik legfontosabb az árvízvédelmet szabályozó jogi aktus, nevezetesen 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet az árvíz- és a belvízvédekezésről⁷. Ez a rendelet meghatározza a védelem szintjeit és terveit, felszereltségének követelményeit, szervezését, az árvíz megelőzési gyakorlatokat és az árvíz megelőzési készség szintjét.

Egy másik vonatkozó jogi aktus a 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól⁸. E rendelet fő célja a felszíni vizek minőségének megóvása, javítása, a víztestek jó állapotának elérése és fenntartása, továbbá a vízi és vízközei, valamint a felszíni víztől közvetlenül függő szárazföldi élőhelyek és élő szervezetek fennmaradásához szükséges feltételek biztosítása.

A harmadik releváns jogi aktus az 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról⁹. Ez a jogi aktus (1. cikk) a) a felszín alatti és a felszíni vizekre, a felszín alatti vizek természetes víztartó képződményeire, illetőleg a felszíni vizek medrére és partjára vonatkozik; b-c) arra a létesítményre, valamint tevékenységre, amely a vizek lefolyási és áramlási viszonyait, mennyiségét, minőségét, medrét, partját vagy a felszín alatti vizek víztartó képződményeit befolyásolja vagy megváltoztathatja; d) a vizek hasznosítására, hasznosíthatóságának megőrzésére és a vízkészletekkel való gazdálkodásra; e) a vizek megismeréséhez, állapotának feltárásához szükséges mérésre, adatok gyűjtésére, feldolgozására, szolgáltatására és felhasználására, valamint a vizek állapotának értékelésére, kutatására; f) a vízkárok elleni védelemre és védekezésre. A vízi létesítményeket a 2. cikk a) és b) pontja részletesebben meghatározza, nevezetesen a vízi berendezéseket és létesítményeket, vagy azok termékeit, amelyek a víz szennyeződését okozhatják, szintén a jogi aktus szabályozza.

Ezek a jogi aktusok azonban – hasonlóan a szlovákokéhoz – nem említik közvetlenül a kulturális örökség fogalmát a vízkészletek és az árvízvédelem területén.

Melyek a szabályozások, törvények és irányelvek fejlesztéseket érintő főbb korlátozásai és ösztönzői?

Szlovákiában ezen a ponton a legfőbb jogi megközelítés (ha a korlátozás kérdését vesszük figyelembe) a meglévő környezet és jelenlegi állapotának védelme a környezet minőségi romlása ellen, valamint a súlyos gazdasági kizsákmányolás megakadályozása.

6 <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2010-7>

7 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700010.khv>

8 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400220.kor>

9 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500057.tv>

A Szlovák Köztársaság alkotmánya 44. cikk (3) bekezdésében szerepel, *"Senki sem veszélyeztetheti vagy károsíthatja a környezetet, a természeti erőforrásokat és a kulturális örökséget a törvény által meghatározott korlátokon túl."* és (4) *"Az állam gondoskodik a természeti erőforrások gazdasági kiaknázásáról, az ökológiai egyensúlyról és a hatékony környezetvédelmi politikáról, valamint biztosítja a meghatározott vadon élő növények és vadon élő állatok védelmét."*

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa nyilatkozata a kulturális örökség védelméről (91/2001 Z.z. uznesenie Národnej Rady SR) a 4. cikk (1) bekezdésében kijelenti, hogy *„a kulturális örökség csak fizikai állapotának, történelmi és kulturális tulajdonságainak – ideértve a környezeti értékeket is – alapján védhető, kezelhető és felhasználható, annak érdekében, hogy amennyire csak lehetséges, fizikai károsodása, romlása, lopása vagy megsemmisítése elkerülhető legyen.”*

A természet és a táj védelméről szóló törvény (Zákon č. 543/2002 Z. z. Zákon o ochrane prírody a krajiny¹⁰) a 3. cikk (2) bekezdésében kimondja, hogy *„A fontos tájkép-elem csak úgy használható, hogy a használat az állapotát nem károsítja, és ökológiai stabilizációs funkciója nincs veszélyeztetve vagy gyengítve.”* A jogi aktus ugyanabban a cikkben (3) úgy folytatódik, hogy *„azok a vállalkozók és jogi személyek, akik olyan tevékenységet folytatnak, amely veszélyeztetheti vagy megzavarhatja az ökológiai stabilitás területi rendszerét, egyidejűleg olyan intézkedéseket javasolnak, amelyek hozzájárulnak annak javításához, gondozásához”;* ha azonban vállalkozók és jogi személyek beavatkoznak az ökoszisztémába (4), akkor saját költségükre kötelesek intézkedéseket hozni a károk és a pusztítás megelőzésére és csökkentésére. A tájba és a biodiverzitásba való beavatkozást már jelezni kell (5) a projektek, programok, tervek és egyéb elkészített dokumentumok javaslataiban.

A meglévő környezet védelmének irányát tükrözi a területfejlesztésnek a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa általi meghatározása is: *„olyan fejlesztés, amely fenntarthatóan kielégíti az ország lakosságának alapvető életszükségleteit, miközben nem csökkenti annak sokszínűségét, biztosítva az optimális térbeli elrendezést, funkcionális földhasználatot, az épületek és létesítmények környezeti biztonságát és ellenálló képességét, az ökológiai stabilitás területi rendszerének létrehozását és fenntartását, a természeti erőforrások takarékos felhasználását, a természeti és kulturális örökség védelmét”¹¹.*

Magyarországon, ezen a szinten a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról a releváns. Ez a rendelet elsősorban a kulturális örökség védelmének szabályaival működik. A rendelet 43. cikke kimondja, hogy nagyobb beruházások esetén (2-3) szükség van régészeti feladatokra. Ezenkívül az 56. cikk kifejti, hogy (1) védett műemléki értéket fizikai valójában kell megőrizni, és az értéktárba felvett értéke tekintetében előnyben kell részesíteni az eredeti alkotóanyag, szerkezet, forma megőrzését biztosító, állagjavító konzerváló eljárásokat, a restaurálást, valamint a hagyományos építészeti-műszaki megoldásokat. (2) A műemlék védett értékeit – az (1) bekezdésben meghatározottakon túl – anyagi és eszmei értékei összefüggéseire tekintettel hitelesen és meghatározó módon érvényre kell juttatni, helyre kell állítani annak kortörténeti jellegét, továbbá biztosítani kell a kortörténeti jelleg érvényesülését. A helyreállítás során a tudományos és helyszíni kutatásokon alapuló restaurátori módszerekkel történő konzerválást, esztétikai helyreállítást, restaurálást szükséges biztosítani.

10 https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/543/vyhlasene_znenie.html#poznamky.poznamka-10

11 https://hpor.vlada.gov.sk/data/files/5636_narodna-strategia-trvalo-udrzatelneho-rozvoja.pdf

A 60. cikk folytatja azokat a feltételeket, amelyek a kulturális örökség helyreállításához szükségesek, nevezetesen: (1) Védett műemléki érték restaurálását önállóan csak a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerinti, műemléki terület műemléki restaurátor szakterületen jogosultsággal rendelkező szakértő végezheti., (2) A restaurálás csak a szükséges és indokolt mértékben végezhető, a beavatkozás a védett műemléki értéknek a restaurálási tervben meghatározott részén túl nem terjedhet. A restaurátori beavatkozásnál tanúfelülettel kell biztosítani a későbbi kutatás lehetőségét., és (4) A védett műemléki érték állapotát a restaurálás megkezdése előtt, a restaurálás folyamatában és utána is dokumentálni kell. A restaurálásról restaurálási naplót kell vezetni, amelyet a tevékenység tényleges megkezdésekor kell megnyitni.

A 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről szintén megemlíthető, nevezetesen a 3. cikk, amely kimondja, hogy a beruházásokat a kulturális örökség védelmével összhangban kell végrehajtani; a 4. cikk meghatározza mindenki számára a kulturális örökség védelmének és gondozásának kötelezettségét; és a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről 43. cikk (5) meghatározza a helyreállítási folyamatokat, nevezetesen (5a) kihangsúlyozza, hogy a helyreállítás nem okozhat kárt, és (5c) meghatározza a védett műemlékek egyes részeinek bontási feltételeit.

Ezen kívül az alaptörvény is megemlíthető. A 38. cikk (1) bekezdése szerint a nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről¹² az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek hálózatába tartozó, a rendelet hatálya alá eső Natura 2000 területeken előforduló, a mellékletekben meghatározott közösségi jelentőségű, valamint kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok, illetőleg fajok megőrzéséhez szükséges előírások állapítja meg. Pontosabban a 8. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy a védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen tilos engedély nélkül vagy az engedélytől eltérő módon olyan tevékenységet folytatni, illetve olyan beruházást végezni, amely a terület védelmi céljainak a megvalósítását akadályozza.

Még egy aspektust meg kell említeni, amely beletartozik az épített környezet kialakítását és védelmét szolgáló jogi aktusba – 1997. évi LXXVIII. Törvény az épített környezet alakításáról és védelméről¹³. A 31. cikk (5) bekezdése kimondja, hogy mind az építmény elhelyezése, mind pedig a külső megjelenését befolyásoló kialakítása, átalakítása, bővítése, felújítása, helyreállítása során különös figyelmet kell fordítani a településkép, a tájkép a beépítési vagy az építészeti jellegzetesség és látvány, a helyi jelleg védelmére, az épített örökség védett értékeinek érvényesülésére. Sőt, az 57. cikk (2) bekezdése kihangsúlyozza, hogy a helyi építészeti örökség értékeinek feltárása, számbavétele, védetté nyilvánítása, fenntartása, fejlesztése, őrzése, védelmének biztosítása a települési önkormányzat feladata. Az országos területi műemléki védelem az egyes ingatlanokon fennálló helyi egyedi védelem hatályát nem érinti.

12 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400275.kor>

13 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700078.tv>

A vízimalmokra vonatkozó jogszabályok

Szlovákia:

A kulturális örökség védelmének legfontosabb jogszabálya a műemléki állomány védelméről szóló törvény – Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu. Ennek a jogi aktusnak a célja a kulturális emlékek védelmének feltételeinek szabályozása. A 2. cikk (7) bekezdése szerint a védelem olyan tevékenységek és intézkedések összessége, amelyek célja a kulturális emlékek és örökségvédelmi helyek azonosítása, nyilvántartása, kutatása, megőrzése, helyreállítása és felhasználása.

A 28. cikk (1) bekezdésének a) pontja szerint a kulturális emlékmű tulajdonosa ingyenesen kérheti a hatóságtól (a Szlovák Köztársaság Emlékmű Testületétől), hogy szakmai és módszertani segítséget nyújtson a kulturális örökség védelme terén; míg a b) pont azt írja, hogy a kulturális emlékmű (helyszínének) tulajdonosa pénzügyi támogatást kérhet az önkormányzattól vagy a minisztériumtól az állami támogatás nyújtása és az emlékmű örökségértékének megőrzése érdekében. Az állami támogatás iránti kérelmet az állami támogatásokról szóló jogi aktus tartalmazza – 231/1999 Z.z. ZÁKON o štátnej pomoci¹⁴ – a 4. cikk (1) bekezdésének c) pontjában, amely kimondja, hogy állami támogatás hagyható jóvá a kultúra támogatására és a kulturális örökség védelmére, ha ez a támogatás nem befolyásolja a kereskedelem feltételeit olyan mértékben, hogy ellentmondásban álljon a közös piaci érdekekkel.

Állami támogatás nyújtható [4. cikk (2) bekezdés] a) régiók fejlesztésére; e) környezet; f) kis- és középvállalkozások számára; vagy n) más típusú támogatás, ha a Tanács úgy dönt.

Az emlékmű-alap védelméről szóló jogi aktus felsorolja az egyedi kulturális örökség/műemlék tulajdonosának lehetőségeit (28. cikk (2) bekezdés), például b) a kulturális emlékmű örökségértékének megfelelő felhasználása.

Ezenkívül a jogi aktus különbséget tesz a felújítás (32. cikk) és a helyreállítás (33. cikk) között. Az előbbi cikk megjegyzi (2), hogy a tulajdonos a helyreállítást csak az adott hatóság korábbi döntése alapján végezheti el; (3) be kell nyújtania a felújítási szándékot. Az utóbbi cikk kimondja, hogy a helyreállítás (1) egy speciális típusú felújítás, (2) amelyet csak a hatóság meglévő beleegyezése alapján lehet előkészíteni. A két cikk (32. és 33.) további részleteket és felújítási és restaurációs követelményeket fogalmaz meg, amelyeket itt nem ismertetünk.

A 34. cikk az állami és önkormányzati támogatásokat tartalmazza. Kifejti, hogy ha a tulajdonos (1) nem tudja megfizetni a felújítást vagy helyreállítást, akkor lehetőség van önkormányzati és állami támogatásra. A támogatáshoz (2) szükség van a műemlékvédelmi hatóság döntésére, az önkormányzat véleményére és annak okára, hogy az önkormányzat miért utasította el a pénzügyi támogatást. Ezen túlmenően (5) az állam közvetett segítséget nyújthat egy kulturális emlékmű tulajdonosának speciális szabályozások alapján, például állami vagy önkormányzati területek/ingatlanok piaci ártól alacsonyabb áron történő értékesítésével, valamint konzultációs

14 <https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/48165/1/2/zakon-c-231-1999-zz-o-statnej-pomoci>

szolgáltatások nyújtásával ingyen vagy részleges kifizetés mellett [hivatkozva: 231/1999 Z. z., 5. cikk (2) c) és d)].

Magyarország:

A vízimalmokkal kapcsolatos jogi kérdések kapcsolódnak a felújítás és a helyreállítás kérdéséhez. Mindkét jogszabály leírja a helyreállítási folyamatokat, és tartalmazza a szükséges intézkedéseket. A felújítás konkrét intézkedéseit a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról második cikke sorolja fel. Az intézkedések olyan intézkedéseket foglalnak magukban, mint az esztétikai helyreállítás, a konzerválás, a megelőző konzerválás, a régészeti ásatások, a restaurálás és a kulturális örökség területével kapcsolatos egyéb kérdések. Ráadásul a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről 43. cikk (5) meghatározza a védett műemlékek helyreállítását, hangsúlyozza, hogy (5a) a helyreállítás nem okozhat kárt, (5c) meghatározza a védett műemlékek egyes részeinek bontási feltételeit.

Az Aquaphone projektre és a Szikince fesztiválra vonatkozó jogszabályok

Szlovákia:

A nyilvános kulturális eseményeket a 96/1991 Zb. o verejných kultúrnych podujatiach¹⁵ jogszabály szabályozza. Az 1. cikk (1) bekezdése meghatározza a jogszabály által szabályozott nyilvános kulturális eseményeket, nevezetesen: a) színházi, film- és egyéb audiovizuális előadások; b) koncertek, zenei és táncprodukciók; c) műalkotások kiállítása; d) fesztiválok és kiállítások a kultúra és a művészet területén; e) táncos és egyéb társadalmi szórakoztató rendezvények. Ezenkívül a jogi aktus meghatározza a szervezők kötelezettségeit (3. cikk), például az önkormányzat tájékoztatásának szükségességét az eseményről, valamint az önkormányzat jogi intézkedéseit (5. cikk), mint például a felügyelet vagy a rendezvény tilalmának joga.

Magyarország:

A nyilvános kulturális eseményeket a 23/2011. (III. 8.) Korm. rendelet a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről [1] szabályozza. Ez a jogi aktus [az 1. cikk (1) bekezdésének b) pontja] szabályozza az alkalmi és rendszeres zenei és táncos (nyilvános és nem magán-) eseményeket, ha a kültéri rendezvény látogatóinak száma meghaladja az 1000 résztvevőt. Kimondja, hogy ezeknek az eseményeknek engedélyre van szükségük, az engedélyhez kapcsolódó további követelményeket a 3–7. cikk ismerteti. Ezenkívül a jogszabály szabályozza a biztonsági intézkedésekkel kapcsolatos kérdéseket és kötelezettségeket, a szervezők kötelezettségeit és a nyilvános rendezvényekkel kapcsolatos ellenőrzési mechanizmusokat.

15 <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1991/96/20140101>

A halászati és hajózási hagyományokra vonatkozó jogszabályok

Szlovákia:

A halászat gazdasági megközelítését, védelmét és fenntarthatóságát a Szlovák Köztársaságban számos jogalkotási aktus szabályozza. A legfontosabbak a következők: 139/2002 Z. z. o rybárstve¹⁶ és a 216/2018 Z. z. o rybárstve a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov¹⁷. Ezek szabályozzák a halászat tevékenységének feltételeit [139/2002 Z. z., article 1 (1) and 216/2018 Z. z., article 1], mint például a halállomány és más vízben élő szervezetek védelme, tenyésztése és vadászata, és célja az ország vízi ökoszisztémájának védelme. Ezenkívül szabályozzák azoknak a természetes és jogi személyeknek a jogait és kötelezettségeit, akik vízi erőforrásokat használnak halászatra. Az egyik különbség az, hogy az előbbi jogi aktust nem alkalmazzák a 25 m²-nél kisebb vízterületekre, míg az utóbbi jogi aktust nem alkalmazzák a 100 m²-nél kisebb vízterületekre.

Ezenkívül a múzeumokról, galériákról és a kulturális tárgyak védelméről szóló törvény – 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov¹⁸ – a halászati hagyományok megőrzése és bemutatása szempontjából is fontos jelentőségű lehet. Ez a jogi aktus [1. cikk (1) bekezdés] elsősorban a múzeumok és galériák feladatait, létrehozását és megszüntetését, a múzeumban és a galériában végzett alapvető szakmai tevékenységek elvégzésének feltételeit, a kulturális tárgyak kulturális örökség részeként történő védelmét és bemutatását szabályozza.

Egy másik ide tartozó jogi aktus lehet az audiovizuális alkotások, a multimédia alkotások és a művészi előadások hangfelvételeinek nyilvántartási feltételeiről, terjesztéséről és megőrzéséről szóló törvény –343/2007 Z. z. o podmienkach evidencie, verejného šírenia a uchovávania audiovizuálnych diel, multimedialnych diel a zvukových záznamov umeleckých výkonov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (audiovizuálny zákon)¹⁹. Leírja az audiovizuális alkotások gyártásával, forgalmazásával és nyilvántartásba vételével kapcsolatos kötelezettségeket és lehetőségeket (ha a halászati hagyományokat audiovizuális módszerekkel dolgozzák fel).

Magyarország:

A magyarországi halászat kérdését 2013. évi CII. törvény a halgazdálkodásról és a hal védelméről²⁰ szabályozza, pontosabban, az 1. cikk (1) bekezdése kimondja, a halgazdálkodási jog gyakorlásának feltételeit, a Magyarország területén levő halgazdálkodási vízterületeken és azok partján, valamint a haltermelési létesítményekben folyó, a halgazdálkodással, a hal és élőhelyének védelmével összefüggő tevékenységeket, valamint az ezeket végző vagy befolyásoló személyek – különösen a halgazdálkodásra alkalmas vizek és vízilétesítmények üzemeltetői, valamint a halgazdálkodási vízterületet és partját egyéb jogcímen használók, a vízhasználók – jogait és kötelezettségeit, a

16 <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/139/20180901>

17 <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/216/20190101>

18 <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/206/20190211#poznamky.poznamka-1>

19 <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2007/343/20150101>

20 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300102.tv>

halgazdálkodási igazgatással összefüggő feladat- és hatásköröket, továbbá a halak és haltermékek kereskedelmének feltételeit szabályozza.

Egy másik jogi aktus a 133/2013. (XII. 29.) VM rendelet a halgazdálkodás és a halvédelem egyes szabályainak megállapításáról²¹. Szabályozza (1. cikk) a halászat feltételeit és kiegészítőit, eszközeit, például a hálók használatát, a halak méretét, a halászatra jogosult személyek életkor alapján történő besorolását, az ökológiai szelektív halászatot és a halászati tevékenységgel kapcsolatos egyéb kérdéseket. Ezenkívül szabályozza az élőhelyet és a halállomány védelmét, a halgazdaságok nyilvántartásának feltételeit és a halászati tevékenységhez szükséges dokumentumokat.

A hajózást a 2000. évi XLII. törvény a víziközlekedésről²² rendelet szabályozza. A rendelet leírja az [1. cikk (1) bekezdés] a hajózási tevékenységeket [a) – b)], a kedvtelési célú hajózást [c)], és szabályozza az [1. cikk (2) bekezdés] a magyar lobogó alatt a magyar határokon kívüli hajózást és a nem magyar zászló alatti hajózást Magyarországon. Ez a jogszabály meghatározza az állam szerepét, a hajózás irányítását, a szakértők szerepét és tevékenységét, a csónak/hajó nyilvántartását, az állami tagságot és az állami zászlót.

Ezek a jogi aktusok szabályozzák a halászati és hajózási kérdéseket; mindazonáltal nem foglalkoznak kifejezetten a kulturális örökség kérdésével, valamint annak kapcsolódásával a halászhoz és a hajózáshoz.

Milyen mértékben áll rendelkezésre állami támogatás a fejlesztési projektek előkészítéséhez és végrehajtásához?

A következő programozási időszak operatív programjaival kapcsolatos információk hiánya miatt azokra a pénzeszközökre kellett összpontosítanunk, amelyek a jelenlegi időszak megfelelő tematikus területeire irányultak. Ezeket a lehetőségeket az alábbi táblázat foglalja össze.

Program	Prioritási terület	Konkrét cél	Támogatható tevékenységek	Támogatható pályázók
LIFE Program 2014–2020	Környezetvédelmi és erőforrás-hatékonysági alprogram	Víz, beleértve a tengeri környezetet	Árvíz- és/vagy aszálykockázat-kezelési intézkedések végrehajtása A hidromorfológiai nyomásokkal foglalkozó projektek Víztakarékossági intézkedések végrehajtása	a nemzeti kormány felügyelete alatt működő állami testület; magán kereskedelmi szervezet magán nem kereskedelmi szervezet (nem kormányzati szervezetek)

21 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300133.vm>

22 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000042.tv>

Program	Prioritási terület	Konkrét cél	Támogatható tevékenységek	Támogatható pályázók
Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2014–2020	PT1 Természet és kultúra	SO11 A határ menti terület vonzerejének növelése.	A természeti örökség fenntartása és előmozdítása a programterületen (például ártéri helyreállítás, vizes élőhelyek, a folyók és a folyópartok rehabilitációja; Határon átnyúló cselekvési tervek kidolgozása, modellek felállítása és kísérleti tevékenységek tesztelése; A KKV-k számára a helyi környezetvédelmi vagy kulturális sajátosságokhoz kapcsolódó, kis léptékű minőségi turizmus fejlesztése; Környezetbarát turisztikai termékek és ajánlatok közös fejlesztése, valamint az ökoturizmushoz kapcsolódó, határon átnyúló infrastruktúra fejlesztése.	Közintézmények; közcélokot szolgáló intézmények; állami tulajdonú vállalatok; egyházak; ETT-k; NGO-k (nem kormányzati szervek); fejlesztési ügynökségek; települési önkormányzatok, megyei önkormányzatok; egyetemek és kutatóintézmények; kamarák, külön jogszabály által létrehozott, közcélú szolgáltatásokat nyújtó szervezetek; KKV-k.
	PT4 Intézményi és emberek közötti együttműködés	SO41 A határon átnyúló intézményközi együttműködés szintjének javítása és a polgárok közötti határon átnyúló együttműködés bővítése	kulturális rendezvények, előadások, fesztiválok szervezése; csereprogramok indítása a kultúra, oktatás, szakmai élet, kutatás területén; tréningek, nyári iskolák, nyári akadémiák, versenyek szervezése; közös műalkotások, filmek, színházi előadások készítése; brosúrák, könyvek, füzetek, DVD-k kiadása; TV- vagy rádióműsorok elindítása;	Közintézmények; közcélokot szolgáló intézmények; állami tulajdonú vállalatok; egyházak; ETT-k; NGO-k (nem kormányzati szervek); fejlesztési ügynökségek; települési önkormányzatok, megyei önkormányzatok; egyetemek és kutatóintézmények; kamarák, külön jogszabály által létrehozott, közcélú szolgáltatásokat nyújtó szervezetek; KKV-k.

Program	Prioritási terület	Konkrét cél	Támogatható tevékenységek	Támogatható pályázók
Magyarország				
Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 2014–2020 (TOP)	1. Helyi feltételek megteremtése a gazdasági növekedés fellendítése és a foglalkoztatás növelése érdekében	1.B Az idegenforgalom endogén területi potenciáljának felszabadítása	A regionális és helyi kulturális és természeti örökség helyszíneinek fenntartható fejlesztése és hálózatba szervezése A kulturális és természeti örökség helyszíneinek elérhetőségének javítása	helyi hatóságok és vállalkozásaik, nem kormányzati szervezetek, egyházak
Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 2014–2020 (TOP)	2. Vállalkozásbarát és lakosságot megőrző városfejlesztés	2. Az üzleti tevékenységek és a népességmegtartó képesség javítása településfejlesztési intézkedések révén	Éghajlatbarát és élhető városok: a zöld területek és a kapcsolódó infrastruktúra növelése és fejlesztése Ifjúsági és családbarát városok: rekreációs és közösségi helyszínek, valamint az infrastruktúra fejlesztése	helyi hatóságok és vállalkozásaik, a víztestek és infrastruktúrák üzemeltetői, vízgazdálkodási szervezetek, nem kormányzati szervezetek, egyházak
Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program 2014–2020 (VEKOP)	4. Turisztikai és környezetvédelmi fejlesztések	4.1 A turisták kulturális és természeti helyszíneken történő kiadásainak növelése	A fenntartható turisztikai hálózat fejlesztései, amelyek valóban bemutatják a kulturális és természeti értékeket	állami hatóságok és intézményeik, nem kormányzati szervezetek, egyházak, vállalkozások/vállalatok
Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program 2014–2020 (VEKOP)	4. Turisztikai és környezetvédelmi fejlesztések	4.2 A védett természeti értékek és a közösségi érdekű helyek fejlesztése a hosszú távú megőrzésük feltételeinek megteremtése érdekében	Zöld infrastruktúra fejlesztése a területileg releváns Natura2000 hálózatban	nemzeti parkok, vízgazdálkodási szervek, nem kormányzati szervezetek, helyi hatóságok
Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program 2014–2020 (KEHOP)	1. Alkalmazkodás az éghajlatváltozás hatásaihoz	1. Javítani kell az árvíz kár elleni védelem feltételeit	Árvízvédelmi infrastruktúra fejlesztése	vízgazdálkodási szervek, helyi hatóságok
Bethlen Gábor Alap	-	-	Kulturális és képzési programok Infrastrukturális és ingatlanbefektetések a közösség támogatására	Nem kormányzati szervezetek, helyi hatóságok, állami intézmények, kisebbségi önkormányzatok és intézményeik, kkv-k, egyházak szlovákiai székhellyel

Program	Prioritási terület	Konkrét cél	Támogatható tevékenységek	Támogatható pályázók
Szlovákia				
Integrált Regionális Operatív Program (2014–2020) (IROP)	A kreatív potenciál mozgósítása a régiókban	A foglalkoztatás-barát növekedés előmozdítása az egyes területekre vonatkozó területi stratégia részeként a belső potenciál fejlesztésével, ideértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a természeti és kulturális erőforrások elérhetőségének és fejlesztésének elősegítését.	a nem használt vagy nem megfelelően használt kulturális örökség vagy kulturális infrastruktúra átalakítása endogén erőforrások felhasználása céljából; a kulturális örökség digitalizálása; a kulturális és természeti örökség védelme és fejlesztése, valamint a biodiverzitás fenntartása; a kulturális örökség ismerete és a természeti erőforrások védelme; a városi és vidéki települések vonzóbbá tétele; kreatív gazdasági ökoszisztéma felépítése; együttműködés elérése a helyi termelési rendszerekben	polgárok (elsősorban kreatív orientációval és oktatással), hallgatók, kis- és középvállalkozások, nem kormányzati szervezetek, állami és közintézmények, önkormányzatok
Környezeti Minőség Operatív Program 2014–2020 (OP-KŽP)	Alkalmazkodás az éghajlatváltozás káros következményeihez, az árvízvédelemre összpontosítva	Az árvíz kockázat és az éghajlatváltozás negatív hatásainak csökkentése; az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásba történő beruházások ösztönzése, ideértve az ökoszisztéma-megközelítéseket	Az éghajlatváltozáshoz való fokozottabb alkalmazkodás az árvízvédelemre összpontosítva: integrált és átfogó árvízvédelem – az árvizekkel kapcsolatos emberi egészségre, környezetre, kulturális örökségre és gazdasági tevékenységre gyakorolt negatív következmények csökkentése.	központi közigazgatási intézmények, vízgazdálkodást végrehajtó állami intézmények, kis vízfolyások bérleti, egyesületek, nem kormányzati szervezetek, természetes és/vagy jogi személyek (üzleti tevékenységgel és/vagy a környezetvédelem előmozdításával foglalkozó), Szlovák Környezetvédelmi Ügynökség, alapítványok a környezetvédelem létrehozása és védelme terén

Program	Prioritási terület	Konkrét cél	Támogatható tevékenységek	Támogatható pályázók
Integrált Infrastruktúra Operatív Program 2014–2020 (OPII)	Információs társadalom	A kiberbiztonság fokozása a társadalomban	Magas hozzáadott értéket képviselő szolgáltatások megvalósítása, ideértve a kreatív ipar előmozdítását és a digitalizálás révén elérhető kulturális örökség elősegítését célzó tevékenységeket	jogi személy (például állami és közintézmények, állami jogi személyek, önkormányzatok vagy magasabb területi egységek), részvénytársaságok, társulások (pl. egyesületek, szakszervezetek, klubok, ipartestületek)

Forrástérkép

Az alábbi táblázat foglalja az össze az egyes PILOT-ok projektjeire vonatkozó különböző támogatási lehetőségeket.

	LIFE	SK-HU		HU STDOP		HU CCHOP		HU EEOP	Bethlen Gábor Alap	SK IROP	SK OP-KŽP	SK OPII
		PA1	PA4	1	2	4.1	4.2					
A Víz arca												
Az esztergomi Kis-Duna sétány	x	x		x	x			x				
A szobi Duna sétány	x	x		x	x		x	x				
A párkányi Duna sétány	x	x									x	
A Víz ereje												
A nagybörzsönyi vízimalom		x		x		x						
A zalabai vízimalom		x								x		
A kisgyarmati vízimalom		x								x		
Az esztergomi Molnár sor		x		x		x						
Az esztergomi reneszánsz vízgép	x			x								
A történelmi árvízjelek Esztergomban		x	x									
A történelmi árvízjelek Párkányban		x	x						x			

	LIFE	SK-HU		HU STDOP		HU CCHOP		HU EEOP	Bethlen Gábor Alap	SK IROP	SK OP-KŽP	SK OPII
		PA1	PA4	1	2	4.1	4.2					
A Víz szelleme												
Az esztergomi Duna Múzeum		x		x								
A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum		x		x		x						
A párkányi Hídőr projekt			x	x								
Az Aquaphone projekt Esztergomban és Párkányban			x						x			
Esztergomi lampionos hajófelvonulás			x									
A Szikince fesztivál Kéménden, Garampáldon Kisgyarmaton és Zalabán (a Szikince- patak mentén)			x									
A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Kőbölkkúton			x						x			x

Engedélyezik-e a szakpolitikák az értékmeghatározás (value capturing) módszerét, vagy egyéb hasonló eszközök használatát a projektek finanszírozására?

Általában az Európai Unió Alapjai nem támogatják azokat a projekteket, amelyekből profit származik. Az örökségi helyszínek fejlesztésekor a magántőke bevonásának lehetősége korlátozott, mivel ezek a helyszínek kulturális jellegükből eredően alacsony jövedelmezőséggel bírnak. A három PILOT megvalósításának tervezésekor az állami támogatásokra és a pályázati felhívásokra lehet hagyatkozni.

4. LÉPÉS: A FEJLESZTÉSEK SZEMPONTJÁBÓL RELEVÁNS MEGLÉVŐ STRATÉGIÁK ÉS PROJEKTEK AZONOSÍTÁSA

Melyek a fejlesztések fő okai?

3. táblázat: A fejlesztések fő okai

Beazonosítás	A fejlesztések okai
Az esztergomi Kis-Duna sétány	Az utóbbi néhány évtizedben Esztergom belvárosa jelentős mértékben leromlott, miközben a Kis-Duna sétány felújítását akadályozta az árvízvédelmi gát hiánya. Ennek következtében az árvíz rendszeresen elárasztja a szigetet és veszélyezteti a sétányt. Az Önkormányzat a következő programozási időszakban az Európai Unió társfinanszírozásával tervezi az árvízvédelmi gát kiépítését. Ezután a belváros és a sétány teljeskörű fejlesztése is megvalósítható lesz. A tervezett fejlesztések lehetősége kínálnak majd a város Dunával való viszonyának újragondolására.
A szobi Duna sétány	Szob Magyarország azon városainak egyike, amely arra törekszik, hogy új lakosokat vonzzon., ezért folyamatosan igyekszik vonzerejét növelni. A cél azonban nem valósulhat meg a város Dunával való kapcsolatának átértékelése nélkül.
A párkányi Duna sétány	Párkáynak képeslapokra illő folyópartja van, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik Esztergomra. A sétányt azonban két részre osztja az ikervárosokat összekötő Mária Valéria híd. A sétány teljeskörű elkészítése érdekében szükséges az új hídtorony felépítése, és a sétány nyugati részének felújítása.
A nagybörzsönyi vízimalom	A vízimalom az önkormányzat számos turisztikai látványossága (középkori templomok, aranyásók múzeuma, keskeny nyomtávú vasút stb.) közül az egyik. Főként családok látogatják. A múzeum azonban sokkal vonzóbb és kedveltebb lenne, ha a malomkerék mozgatható lenne, ezért a patakot át kellene irányítani a malomhoz. Ennek megvalósításával az Önkormányzat növelhetné a településre látogatók számát.
A zalabai vízimalom	A Szikince völgyben régen számos vízimalom működött. Mára a nagy részük vagy teljesen eltűnt, vagy megváltozott a funkciója. Zalabán az öreg vízimalom környezete az elmúlt évtizedben megújult (a templomot felújították, egy szabadtéri kulturális központot alakítottak ki, melynek egy színpad is része). Az önkormányzat megvásárolta a romos malomépületet annak újraindítása, valamint a patak menti településfejlesztésre irányuló projekt befejezése érdekében.

Beazonosítás	A fejlesztések okai
A kisgyarmati vízimalom	20 évvel ezelőtt a kisgyarmati vízimalom állapota volt a legjobb a Szikince patak mentén még létező malmok közül: a teljes berendezését eredeti állapotában megőrizték. Ráadásul a tetőszerkezetét állami támogatásokból kijavították. Sajnos az elmúlt években szinte minden berendezést elloptak, az épület állapota fokozatosan romlik. Jelenleg valós veszély, hogy teljesen tönkremegy a malom. Mielőtt ez bekövetkezik meg kellene védeni.
Az esztergomi Molnár sor	200 évvel ezelőtt számos vízimalom és hajómalom működött Esztergomban. Az egész mai Molnár sort molnárok lakták. Mára a molnárházak eltűntek a városból, mindössze egy maradt, amit turisztikai szálláshelyként használnak. Most érkezett el az utolsó pillanat a molnársághoz kapcsolódó hagyományok megőrzésére.
Az esztergomi reneszánsz vízgép	A gépnek egyedülálló felépítése van, amely Esztergomban a középkorban lehetővé tette az ivóvíz feljuttatását a Vízivárosból a Citadellára. A vízgép felújítása 2019-ben fejeződött be. Azóta bárki által megtekinthető.
A történelmi árvízjelek Esztergomban	A város egyik jellegzetessége a történelmi árvízjelek, amelyek a Duna 1838-ban elért vízszintjét mutatják Esztergom különböző pontjain. Annak ellenére, hogy városszerte láthatóak, a helyi lakosság nem nagyon van tisztában létezésükkel, nem épültek be a helyi köztudatba.
A történelmi árvízjelek Párkányban	Két darab, ugyancsak 1838-ból származó árvízjelet Párkányban is sikerült megmenteni, de erről a helyiek szinte egyáltalán nem tudnak. Ha egy közös projekt valósulna meg a témában, akkor a két város közötti kapcsolat erősödhetne.
Az esztergomi Duna Múzeum	A Duna Múzeum egy vízhez kapcsolódó tudásközpont az eurorégióban (és azon túl). A VÍZEUM nevet viselő új kiállítás az ember és víz közötti kapcsolatot (amely magában foglalja a klímaváltozással kapcsolatos kérdéseket, halászatot, vízi jégtörést, vízenergiát stb.) átfogó módon mutatja be. Annak ellenére, hogy a teljes eurorégió nagyon gazdag vízhez kapcsolódó kulturális örökségekben, a kiállítás határon-átnyúló regionális mivolta hiányzik. Szükséges lenne ezeket a régióban lévő örökségeket úgy dokumentálni, hogy azok vonzóak legyenek a látogatók számára.
A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum	A Farkas Vincze hajóskapitány által alapított, jelenleg lánya és unokája által vezetett múzeum az egyetlen magántulajdonban lévő hajózástörténeti múzeum Magyarországon. A gyűjteménye számos, a magyarországi folyókhoz és a tengeri hajózási hagyományokhoz kapcsolódó tárgyat tartalmaz. A családi ház, melyben a múzeum is helyet kap rossz állapotban van. A gyűjtemény az épülethez képest mára túl nagy lett. Egy új épület szükséges a teljes kiállítás megőrzéséhez.

Beazonosítás	A fejlesztések okai
A párkányi Hídőr projekt	A Hídőr projekt már több mint 15 éves hagyományokkal rendelkezik Párkányban, több mint 40 résztvevője volt eddig. Ennek ellenére a projektgazdák nem tudták rávenni Esztergom városát, hogy részt vegyen a kezdeményezésben és hasonló ösztöndíjat ajánljon különböző művészeknek (hídőröknek) Esztergomban is. Vannak törekvések a projekt hatókörének kiterjesztésére.
Az Aquaphone projekt Esztergomban és Párkányban	2021-ben, amikor a WaVE projekt partnerségének tagjai Esztergomba látogatnak, az Aquaphone projekt 15. alkalommal kerül majd megrendezésre. Ennek ellenére a rendezvény regionális szinten nem ismert, még nincs identitást meghatározó ereje.
Esztergomi lampionos hajófelvonulás	A fesztivál több ezer résztvevőjével az egyik leglátogatottabb esemény az eurorégióban. A rendezvényt regionális eseménnyé lehetne kibővíteni.
A Szikince fesztivál Kéménden, Garampáldon Kisgyarmaton és Zalabán (a Szikince-patak mentén)	A Szikince fesztivál 14 éves hagyományokkal rendelkezik. Ez a mikro-települések legnagyobb eseménye. A rendezvény megtartásához kiépített infrastruktúra szükséges, ami jelenleg csak részben áll rendelkezésre.
A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Kőbölkúton	Az országos természetvédelmi terület értéke alig ismert a régióban, főleg annak magyarországi részén. Szükség van egy látogatói központ kialakítására. Az egykori úttörőtábor (Ardea) egy megfelelő helyszín lenne erre. Kb. 15 évvel ezelőtt elkészült egy, az egykori úttörőtábornak helyszínt adó területre vonatkozó fejlesztési terv, de ezidáig ezzel kapcsolatban érdemi előrelépés nem történt.

4. táblázat: Az egyes helyszínek fejlesztési tervei

Beazonosítás	Jelenlegi tervek (típusa)	Jelenlegi tervek (előrehaladottság)	Időtáv	Fontossági szintek (1-től 5-ig) és indoklás K = környezeti G = gazdasági TK = társadalmi-kulturális
A Víz arca				
Az esztergomi Kis-Duna sétány	Fejlesztési terv, megvalósíthatósági tanulmány	2 – tervezési szakasz	Rövidtáv (1-3 év)	K = 5 G = 4 TK = 4 A fejlesztések fontossági sorrendje: 1) Árvízvédelem; 2) Az alpinfrastruktúra fejlesztése; 3) Az új sétány kialakítása
A szobi Duna sétány	Nincsenek tervek	1 – ötlet	Rövidtáv (1-3 év)	K = 5 G = 5

Beazonosítás	Jelenlegi tervek (típusa)	Jelenlegi tervek (előrehaladottság)	Időtáv	Fontossági szintek (1-től 5-ig) és indoklás K = környezeti G = gazdasági TK = társadalmi-kulturális
				TK = 5 A hiányzó kerékpárút kialakítása kiemelt jelentőségű.
A párkányi Duna sétány	Műszaki tervek	3 – a beruházás megkezdhető	Rövidtáv (1-3 év)	K = 3 G = 3 TK = 3 A szűk keresztmetszetet a Mária Valéria híd jelenti, amely összeköttetés nélkül vágja ketté a sétányt
A Víz ereje				
A nagybörzsönyi vízimalom	Műszaki tervek	2 – tervezési szakasz	Középtáv (4-6 év)	K = 4 G = 5 TK = 5 Jelenleg a múzeum környezete nem túl vonzó.
A zalabai vízimalom	Nincsenek kész tervek	1 – ötlet	Középtáv (4-6 év)	K = 5 G = 3 TK = 3 A legfontosabb a tető megcsinálása
A kisgyarmati vízimalom	Nincsenek kész tervek	1 – ötlet	Hosszútáv (6 év fölött)	K = 3 G = 2 TK = 2 A legfontosabb az ereszcsonna felszerelése lenne.
Az esztergomi Molnár sor	Nincsenek tervek (konceptió van a szervizátemelő bezárására)	1 – ötlet	Hosszútáv (6 év fölött)	K = 3 G = 3 TK = 2
Az esztergomi reneszánsz vízgép	Befejezett fejlesztés	4 – befejezett fejlesztés	Nem releváns	Nem releváns
A történelmi árvízjelek Esztergomban	Nincsenek kész tervek	1 – ötlet	Rövidtáv (1-3 év)	K = 3 G = 3 TK = 3
A történelmi árvízjelek Párkányban	Nincsenek kész tervek	1 – ötlet	Rövidtáv (1-3 év)	K = 3 G = 3 TK = 3

Beazonosítás	Jelenlegi tervek (típusa)	Jelenlegi tervek (előrehaladottság)	Időtáv	Fontossági szintek (1-től 5-ig) és indoklás K = környezeti G = gazdasági TK = társadalmi-kulturális
A Víz szelleme				
Az esztergomi Duna Múzeum	Befejezett fejlesztés; nincsenek kész tervek a regionális kiállításra vonatkozóan	1 – ötlet	Rövidtáv (1-3 év)	K = 2 G = 4 TK = 4
A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum	Nincsenek kész tervek	1 – ötlet	Rövidtáv (1-3 év)	K = 5 G = 5 TK = 5 Új épületet keresnek a gyűjteménynek.
A párkányi Hídőr projekt	Műszaki tervek (ugyanaz, mint a párkányi sétányra vonatkozó)	3 – a beruházás megkezdhető	Rövidtáv (1-3 év)	K = 3 G = 3 TK = 3
Az Aquaphone projekt Esztergomban és Párkányban	Nem releváns	Nem releváns	Nem releváns	Nem releváns
Esztergomi lampionos hajófelvonulás	Nem releváns	Nem releváns	Nem releváns	Nem releváns
A Szikince fesztivál Kéménden, Gárpárdon Kisgyarmaton és Zalabán (a Szikince-patak mentén)	Nincsenek kész tervek	1 – ötlet	Középtáv (4-6 év)	K = 4 G = 3 TK = 4
A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Kőbölkkúton	Nincsenek kész tervek	2 – az Ardea központ hasznosításának korábbi tervei	Hosszútáv (6 év fölött)	K = 5 G = 4 TK = 5

Melyek az egyes helyszínek funkcióira és fejlesztésére vonatkozó általános javaslatok? Jelenleg ezek az elképzelések milyen állapotban vannak?

PILOT_1 A Víz arca

A három sétány fejlesztésének célja modern és barátságos környezet kialakítása a folyó mentén. Szob esetében ez magában foglalja a sportcsarnok építésének befejezését, egy strand kialakítását, egy személyhajó kikötő létrehozását és a kisvasút pályájának a kikötőig való meghosszabbítását. A fejlesztésekkel az önkormányzat a helyiek és a turisták számára vonzó modern városias területet hozna létre. Annak ellenére, hogy még nincsenek kész fejlesztési tervek (még csak az ötletelés szakaszánál tartanak) az ötletek megvalósítása az önkormányzat rövid távú (1-3 év) céljai között szerepel.

Esztergom esetében a fejlesztési elképzelések között egy olyan szabadidős célt szolgáló terület kialakítása szerepel, ahol a helyi kis közösségek találkozhatnak egymással, azaz a fejlesztés eredménye egy olyan közösségi tér lenne, amely a szabadidős események helyszínéül szolgálhatna. A projekt tervezési szakaszban van, a fejlesztési tervek elkészültek, a megvalósítás 1-3 éven belül várható.

A harmadik-, azaz a párkányi sétány a másik kettőnél jobb állapotban van, mivel 2007-ben felújították, azonban a további tervezett fejlesztések eredményeként a sétány egy kulturális funkciót is ellátna, ugyanis az eddigieknél sokkal jobban kapcsolódhatna a Hídőr projekthez. Ez az infrastruktúra fejlesztését is magában foglalná, ugyanis az új hídőrházak úgy alakítanák ki, hogy a kerékpárosok, kerekesszékesek, kisgyerekes, babakocsis családok is akadálymentesen közlekedhessenek a híd és a sétány között. A műszaki tervek már elkészültek, a beruházás megkezdhető, megvalósítása a rövidtávú tervek között (1-3 éves) szerepel.

PILOT_2 A Víz ereje

A víz erejének bemutatása egy, a felújított vízi malmokat, a vízgépet és az innovatív módon szemléltetésre kerülő árvízjeleket érintő turisztikai tematikus út kialakítása révén valósulna meg. A PILOT céljai egyrészt ezeknek az elhagyatott, de fontos helyszíneknek a revitalizálása a mikroközösségek-, valamint a mikroközösségek vízzel való kapcsolatának erősítése érdekében, másrészt a turisták térségbe vonzása.

A nagybörzsönyi vízimalom fejlesztésére vonatkozó műszaki tervek már elkészültek, 4-6 éven belül várható a megvalósításuk. Ha az eredeti malomkereket újra forgathatnák (amihez a patakot a malomhoz kellene terelni) akkor egy egyedülálló, interaktív kiállítás jöhetne létre, ahol a látogatók az őrlés teljes folyamatát végigkövethetnék és emlékként egy kis adag lisztet is magukkal vihetnének.

A zalabai vízimalmot egy kiállítási és rendezvényterré alakítanák át úgy, hogy a működéséhez szükséges áramot saját maga termelné meg. A kisgyarmati vízimalom falusi turisztikai célokat szolgálna, valamint kulturális események megrendezésére válna alkalmassá. Az épület eredeti funkcióját egy állandó kiállításon mutatnák be. Sem a zalabai-, sem a kisgyarmati malom átalakítására vonatkozóan sincsenek még kész tervek.

Konkrét megvalósítási tervek ugyan még nincsenek, de ötlet szinten felmerült, hogy az utca múltjáról szóló információs táblák kihelyezésével, és az „Nyitott Kapuk” esemény megrendezésével ráirányíthatnák a helyiek és a turisták figyelmét az esztergomi Molnár sorra. Mivel az elképzelésnek nincs hivatalos koordinátora a megvalósítás inkább hosszabb távon (min. 6 év múlva) várható.

Az esztergomi reneszánsz vízgép bizonyos szempontból kivételnek számít, ugyanis ennek felújítása már megtörtént, viszont meg kell említenünk, mivel a jelenlegi komplex elképzelésbe jól illeszkedik és a tematikus út részét képezi majd.

Az Esztergomban és Párkányban található történelmi árvízjelek bemutatására vonatkozóan még nincsenek kész tervek, csak az ötletelés kezdődött meg. Ennek ellenére a projekt már rövidtávon is megvalósítható lenne. Egy, az árvízjeleket érintő gyalogtúra útvonalat lehetne kialakítani, amelyen egy „kincsvadászat” stílusú mobilapplikáció segítségével haladhatnának végig az érdeklődők. Emellett audio-vizuális megállóhelyeket is létrehoznának, ahol a látogatók a témával kapcsolatos információkhoz juthatnának hozzá. Mindezzel növekedne az árvízjelek népszerűsége.

PILOT_3 A Víz szelleme

A PILOT_3-ba tartozó projektek a szellemi örökségek fejlesztésére irányulnak. Céljuk az eurorégió kulturális örökségének újjáélesztése. Néhány elképzelés azonban építést is magában foglal. A zebegényi Hajózástörténeti Múzeumnak egy új épületbe kellene költöznie, ahol a folyamatosan bővülő gyűjtemény interaktív módon lenne kiállítható, és különböző programok megvalósítása is lehetővé válna. Ahogy azt már korábban említettük, a Hídőr projekt további fejlesztésének eredményeképpen Párkányban egy új posztmodern hídőrház épülne, miközben a magyar oldal is részt venne a projektben.

A Szikince fesztivál fejlesztése érdekében Kisgyarmaton a szabadtéri színpadot kellene felújítani, Garampáldon és Zalabán pedig a szociális létesítmények hiányoznak. A kéméndi Szerelem-szigeten az alapinfrastruktúra (víz- és szennyvíz csatorna, elektromosság) biztosítása és a szabadtéri színpad kialakítása kulcsfontosságú.

A Párizsi-mocsarak vonzerejét és ismertségét az egykori Ardea úttörőtábor helyén felépítendő látogatói központtal kellene javítani.

A megvalósítási ütemtervet figyelembe véve megállapítható, hogy az új párkányi hídőrház felépítése kivételével az összes fejlesztési elképzelés még csak nagyon kezdetleges szakaszban van: ezek még csak projektötletek.

A stratégiaalkotás folyamatának részeként a 2. helyi támogatói csoportján a stakeholdereket arra kértük, hogy készítsék el mindhárom pilot-ra vonatkozóan a SWOT és TOWS elemzéseket. Az eredmények az alábbiakban olvashatóak.

A pilotok SWOT elemzései

PILOT_1 A Víz arca

Erősségek	Gyengeségek
-----------	-------------

<ul style="list-style-type: none"> • Esztergom: az árvízvédelmi gát kiépítésére vonatkozó projekt jelenleg még tervezési szakaszban van, ezért új ötletek illeszthetők még be 	<ul style="list-style-type: none"> • kevés a telepített hajó Esztergomban • Párkány: nehéz eljutni a vízhez • engedélyek hiánya • kerékpáros infrastruktúra hiánya (pihenőhelyek és kerékpár javító pontok) • nem megfelelően kiépített árvízvédelmi rendszer • pénzügyi források hiánya
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • kerékpárutak a folyók mentén és a Börzsöny hegységben • sétahajó- és kajak-kenuzós útvonalak • turisztikai látványosságok, mint például az ipolydamásdi kastély • Szob: két kastélyt hotellé lehetne alakítani • Letkés: Ökoturisztikai és vízi turisztikai hasznosítás lehetőségei • a római limes Szobon és Verőcén • Szob: vízi színpad kialakítása • Párkány: koncerthajó • geocaching • Török fürdő Esztergomban 	<ul style="list-style-type: none"> • a Dunai sétányok állami tulajdonban vannak • a politikai együttműködés hiánya • a két ország eltérő jogrendszere • tulajdonosi szerkezet: néhány helyszín magántulajdonban van • árvízveszély

Az első pilot SWOT elemzéséből látszik, hogy több a külső tényező, mint a belső. Számos olyan külső körülmény van, amely segíti a pilot megvalósítását. Ilyen például: a sok turisztikai attrakció és szórakozási lehetőség az érintett örökségi helyszínek környékén (pl. kerékpárutak, kajakos útvonalak, kastélyok, Török fürdő stb.) Ugyanakkor vannak olyan negatív körülmények is, amelyeket a stratégiai kidolgozása során mindenképp figyelembe kell venni. Ilyen például a tulajdoni viszonyok (néhány esetben állami tulajdonban-, míg más esetekben magántulajdonban vannak a fejlesztendő területek), vagy annak ténye, hogy a két ország jogrendszere nem mindig van egymással összhangban. Ez nagymértékben nehezítheti egy határon átnyúló projekt megvalósítását. (A WaVE projekt többi partnerének fejlesztési feltételeihez képest ez egy extra tényező a mi eurorégióink esetében). Az árvízveszélyt a veszélyek közé soroltuk, mivel sok esetben nem lehetünk rá hatással, azonban egyúttal a gyengeségek részét is képezi, mivel néhány esetben tehetünk intézkedéseket ellene. Ezeken kívül néhány javításra szoruló tényező van. Ilyen például a kerékpáros infrastruktúra hiánya, a telepített hajók hiánya, vagy az engedélyek és anyagi források hiánya. A pilot legfőbb erőssége, hogy jelenleg megfelelő az időszak a pilot megvalósítására, mivel Esztergomban az árvízvédelmi gát kiépítése épp tervezés alatt áll, ezért még lehetőség van számos új ötlet megvalósítására a fejlesztés keretén belül.

Következésképpen a helyi támogató csoport résztvevői megállapodtak abban, hogy a legjobb fejlesztési stratégia (a TOWS alapján) az, ha a lehetőségeket a gyengeségekkel kombináljuk és ezzel létrehozunk a szükséges kerékpáros infrastruktúrát, amely lehetővé teszi az érintett helyszínek közvetlen elérését.

PILOT_2 A víz ereje

Erősségek	Gyengeségek
<p>Politikai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • politikai támogatottság • integrált régió • a helyi lakosság támogatja a kezdeményezéseket <p>Technológiai tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • élményközpontú, változatos funkciókra van tér és lehetőség (Pl.: kerékpármegállók, pálinkafőző üzem stb.) • a szükséges technológia adott • képzett szakembergárda adott • látható, kitáblázott árvízjelek vannak, amelyek látogathatók, megismerhetők <p>Környezeti tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • gazdag természeti környezet 	<p>Technológiai tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • az eszközök és berendezési tárgyak nincsenek jó állapotban • a kész tervdokumentációk hiánya • az infrastruktúra-, hidak hiánya
Lehetőségek	Veszélyek
<p>Gazdasági tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • az elérhető látványosságok tematikus összefűzése + kerékpárutak • meglévő szervezetek együttműködése • megyei, állami és EU-s pályázati források <p>Társadalmi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bevonható oktatási intézmények • a régióban vannak olyan fesztiválok, amelyeket ezeken a helyszíneken is meg lehetne szervezni <p>Technológiai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • árvízjelek modernizálása: mobiltelefonos applikációk, geocaching, audio-vizuális kiállítás <p>Jogi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a műemléki státusz kedvező alapot jelent 	<p>Politikai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • érdekellentétek <p>Gazdasági tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • forráshiány <p>Jogi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Engedélyek hiánya • a törvényi háttér nagyon rugalmatlan (főként az ÁNTSZ szabályozások) • az árvízjelek magántulajdonban vannak • a műemléki státusz miatt néhány fejlesztés nem engedélyezett

A második pilotra vonatkozó SWOT elemzés azt mutatja, hogy az ide tartozó projekteknek számos olyan erőssége és lehetősége van, amely ellensúlyozhatja a káros belső és külső tényezőket. A pilotnak erős a politikai és társadalmi támogatottsága, egy integrált-, természeti értékekben gazdag régióban valósulhat meg, ahol jól képzett szakemberek élnek és a szükséges technológiák is rendelkezésre állnak. Látható, hogy a lehetőségek többsége az intézmények közötti

együttműködések alapul: mivel a régióban egy adott területen számos különböző típusú aktív szereplő (pl. oktatási intézmény, fesztiválszervező- és turisztikai irodák stb.) van, ezért az eddigieknél szorosabb együttműködésük nagyon hasznos lehet a pilot megvalósításában. A fő veszélyt az esetleges érdekellentétek, valamint a források- és az engedélyek hiánya jelenti.

A helyi támogatói csoport résztvevői a TOWS elemzés elkészítésekor megállapították, hogy a SWOT elemzés eredményezit figyelembe véve egy, az erősségeket a lehetőségekkel párosító terjeszkedő stratégiát követnének. A cél elsősorban nem a vízimalmok állapotának megőrzése és a további romlásainak megakadályozása, hanem hogy a beazonosított erősségeket (pl. a képzett szakembergárda) a malmok, vízgép és az árvízjelek fejlesztésére és funkcióinak bővítésére használják.

PILOT_3 A Víz szelleme

Erősségek	Gyengeségek
<p>Politikai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • önkormányzati támogatás • önállóság (zebegényi Hajózástörténeti Múzeum) • az Országos Vízügyi Főigazgatóság biztonságot nyújt <p>Gazdasági tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a turisztikai vonzerő pozitív externáliákat és a térségi hatásokat eredményez • külföldi magánfinanszírozás <p>Társadalmi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a haszna szétterül • dunai identitás • megélhetőséget biztosít • kohéziót erősít • új szabadidős lehetőségek <p>Technológiai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informatikai háttér • szakmai profizmus • szervezési tapasztalatok <p>Környezeti tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a környezettudatosságot erősíti • nincs környezetromboló hatása <p>Jogi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • önálló entitás (ETT) • változatos keretek 	<p>Politikai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • politikai támogatás hiánya (Zebegény, Esztergom) • Országos Vízügyi Főigazgatóság: lassú döntéshozatal • politikai ellentétek <p>Gazdasági tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • forráshiány, kevésbé profitábilis tevékenységek • szervezetlenség • a marketing hiánya <p>Társadalmi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tömegturizmussal szembeni ellenállás • az együttműködés hiánya • alacsony érdeklődés <p>Technológiai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kiállítási infrastruktúra hiányossága <p>Környezeti tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • kisebb a hatás <p>Jogi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szűkebb mozgástér
Lehetőségek	Veszélyek
<p>Politikai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • támogató hozzáállás mindkét (magyar, szlovák) oldalon 	<p>Politikai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kormányzati ciklusok váltakozása

<ul style="list-style-type: none"> • EU-s határon átnyúló (CBC) programok • eurorégió • összhangban van a nemzetközi szakpolitikákkal <p>Gazdasági tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kiemelt turisztikai térség • környezetvédelmi források bevonásának lehetősége <p>Társadalmi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a régió pozitív imázsa • a szélesebb régióra gyakorolt hatás • a fiatal generációk számára új attrakciók (interaktív eszközökön keresztül) <p>Technológiai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kapcsolódási lehetőség más művészeti projektekhez, intézményekhez <p>Környezeti tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Duna és a víz kedvelt témák <p>Jogi tényezők</p> <ul style="list-style-type: none"> • EU-s jogharmonizáció 	<p>Környezeti tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konkurenciaharc a forrásokért • a turisztikai térségek között verseny <p>Technológiai tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szakmai féltékenység <p>Környezeti tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • árvizek, szélsőséges időjárás • Duna-szabályozás <p>Jogi tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a két ország eltérő jogrendszere
--	--

A harmadik pilot SWOT elemzése során a helyi támogatói csoport résztvevői viszonylag sok, főként a társadalmi és a technológia kategóriákba tartozó erősséget gyűjtöttek össze. A pilotnak jó alapot jelenthet az erős dunai identitás, valamint annak a ténye, hogy egyszerre kínál életteret és szórakozási lehetőségeket a helyieknek és jelentős szakmai- és szervezési tapasztalattal rendelkező szakemberekben is gazdag. A gyengeségek között jelenik meg az együttműködés hiánya, a szervezetlenség és a nem megfelelő marketing, amelyet súlyosbít a veszélyek között szereplő szakmai rivalizálás, az erőforrásokért folytatott konkurenciaharc, valamint a turisztikai térségek közötti verseny. Annak ellenére, hogy a váltakozó kormányzati ciklusok és a politikai ellentétek veszélykén és gyengeségként azonosítható, a politikai támogatottság, a nemzetközi szakpolitikai trendek és az Európai Unió határon átnyúló támogató politikája finanszírozási forrást is jelenthet a pilot megvalósítása során.

A helyi támogatói csoport tagjai a SWOT elemzést alapul véve lehetségesnek tartották mind a négy TOWS stratégia megvalósítását, de végül úgy döntöttek, hogy az erősségekre és lehetőségekre alapozott terjeszkedő stratégiát lenne érdemes leginkább követni. A stratégia célja a régió identitását meghatározó szellemi örökséget feltáró fejlesztések megvalósítása lenne. A cél elérése érdekében egy mentorcsoport létrehozása szükséges, melynek tagjai a turizmusmarketing szakemberei, politikusok, valamint a regionális menedzsment területén dolgozó szakemberek lennének.

A fejlesztési stratégiát szigorú módszertan alapján dolgoznák ki, inkább egy nyíltvégű, lépésről-lépésre haladó rugalmas folyamat eredménye lenne, vagy esetleg más megközelítést alkalmaznának?

A három PILOT integrálásához egy közös stratégia szükséges. Jelenleg ez nem valósítható meg teljes mértékben. Más stratégiák az eurorégió vízhez kapcsolódó kulturális örökségeire vonatkozóan nem állnak rendelkezésre.

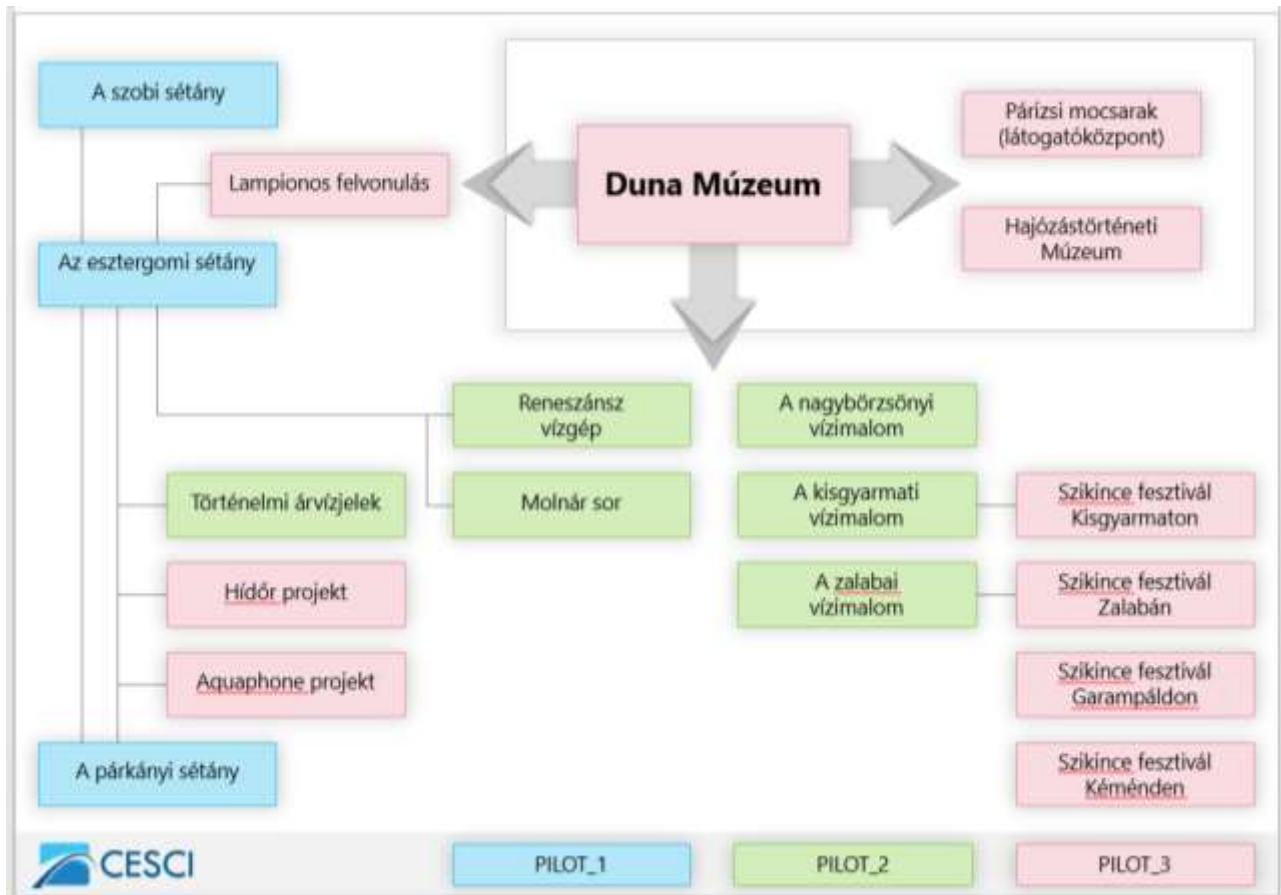
Az egyes projektek megvalósítása inkább egy-, a projektek életciklusát nem meghaladó korlátozó megközelítést követne. A stratégiát úgy kellene elkészíteni, hogy az a három PILOT-ot egy olyan közös narratívában egyesítse, melynek célja a régióban élők vízzel való viszonyának újrafogalmazása. Egyrészt erre az éghajlatváltozás által előidézett jelenségek miatt van szükség, ugyanis az új helyzetben alapjaiban új megközelítések kellene. Másrészt a cél elérése érdekében az emberek és a víz történelmi együttéléséről megszerzett tudás – úgymint a halászattal-, a hajózással, a vízenergia hasznosításával kapcsolatos ismeretek- összegyűjtése és rendszerezése szükséges.

A kulturális örökségek megőrzésével és megóvásával a közös projekt elősegítheti a vízhez kötődő erőforrásokkal kapcsolatos (határon átnyúló) felelősségvállalás kialakulását és arra ösztönözheti a helyi érdekelteket, hogy tematizálják és felhasználják ezeket az örökségeket a közös jövőjük érdekében. Az újrafogalmazás során mind a három PILOT-ot integrált módon kellene figyelembe venni. Egyrészt ez azt jelenti, hogy a beavatkozásokat párhuzamosan és egymással összhangban kell megvalósítani: a rekreációs helyszínek fejlesztésével párhuzamosan a szellemi örökségeket képviselő kulturális örökségi helyszíneket is meg kell újítani. Másrészt a beavatkozások között összetett kölcsönös kapcsolat van, amely biztosítja az egységet közöttünk, ezáltal teremtve egy egységes narratívát.

A projektek közötti kölcsönös kapcsolatokat az alábbi ábra mutatja be.

A Duna Múzeum a központja a narratívának, mivel a múzeum egy átfogó képet nyújt minden, az eurorégióban található vízhez kapcsolódó örökségről. A három PILOT egy egységes kis narratívát hoz létre, amely a releváns projekteket egyesíti.

21. ábra: A projektek közötti kölcsönös kapcsolatok

Átfogó kapcsolatok az alábbi projektek esetében figyelhetők meg:

- az esztergomi és a párkányi sétányok kölcsönös kapcsolatban állnak egymással a történelmi árvízjeleket, a Hídőr projektet és az Aquaphone projektet magában foglaló tematikus út révén.
- az esztergomi sétány szoros kapcsolatban áll azokkal a létesítményekkel, amelyek a közvetlen környezetében találhatóak (a reneszánsz vízgép és a Molnár sor) valamint a Lampionos felvonulással, amit a Kis-Duna sétányon szerveznek meg minden év április 30-án;
- a párkányi sétány a tervezett új hídőrházon (mely egy lifttel ellátott kiállítótér és kávézó lesz) keresztül kapcsolódik közvetlenül a Hídőr projekthez.
- a zalabai és a kisgyarmati vízimalmok nem csak a Szikince patak miatt kapcsolódnak a Szikince fesztiválhoz, hanem mert a malmok felújítását követően azok kulturális események megrendezésére is alkalmasak lesznek.
- a Hajózástörténeti Múzeum a Lampionos felvonulással áll kapcsolatban, ami a hajózási idény nyitónapja Esztergomban; a múzeumot át lehetne költöztetni az esztergomi Molnár sorra egy új múzeumépületbe, ily módon megteremthető lenne a kapcsolata az Esztergomban lévő, vízhez kapcsolódó örökségi helyszínekkel.

5. táblázat: A projektek közötti kölcsönös kapcsolatok

	Eszterg. sétány	Szob sétány	Párkány sétány	Nagybő. malom	Zalaba malom	Kisgyar. malom	Molnár-sor	Renez. vízgép	Eszterg. árvízzelek	Párkány árvízzelek	Duna Múzeum	Hajózás. Múzeum	Hídór	Aqua-phone	Lampionos	Szikince Feszt.	Párizsi-mocsarak
Eszterg. sétány		+	+				+	+	+	+	+	(+)	+	+	+		
Szob sétány	+		+								+						
Párkány sétány	+	+							+	+	+		+	+			
Nagybő. malom					+	+	+	+	+	+	+						
Zalaba malom				+		+	+	+	+	+	+					+	
Kisgyar. malom				+	+		+	+	+	+	+					+	
Molnár-sor	+			+	+	+		+	+	+	+	(+)					
Renez. vízgép	+			+	+	+	+		+	+	+						
Eszterg. árvízzelek	+		+	+	+	+	+	+		+	+						
Párkányi árvízzelek	+		+	+	+	+	+	+	+		+						
Duna Múzeum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
Hajózás. Múzeum	(+)						(+)				+						+
Hídór	+		+								+			+	+		
Aqua-phone	+		+								+		+				
Lampionos	+										+	+					
Szikince Feszt.					+	+					+						
Párizsi-mocsarak											+	+					

Ezekon a szinergiákon alapulhat az átfogó regionális stratégia.

Milyen időtávra vonatkozik a stratégia? (a megvalósításhoz és a célok eléréséhez szükséges idő)

A projektek ütemezése és a projektek érettsége szempontjából megkülönböztethetünk rövidtávon (1-3 év), középtávon (4-6 év) és hosszútávon (több, mint 6 év) megvalósítandó projekteket. Ezek a különbségek lehetővé teszik a kezdeményezések sorrendjének és hierarchiájának integrált meghatározását.

Elkezdődött –e már a stratégia? Amennyiben igen, mennyire előrehaladott jelenleg a stratégia?

A stratégiai még nem kezdődött el.

Amennyiben már végrehajtották a stratégiát mennyire hatékonyan működik?

Nem releváns.

Környezeti és gazdasági szempontból melyik projekt (vagy a projekt melyik részének) megvalósítása a legsürgősebb?

Örökségi elem	Környezeti	Gazdasági	Társadalmi-kulturális	Összesen
A szobi Duna sétány	5	5	5	15
A nagybörzsönyi vízimalom	4	5	5	14
A zebegényi Hajózástörténeti Múzeum	5	5	5	15
A Ramsari Egyezmény védelme alatt álló Párizsi-mocsarak Köbölkúton	5	4	5	14
Az esztergomi Kis-Duna sétány	5	4	4	13
Az esztergomi Duna Múzeum	2	4	4	10
A Szikince fesztivál Kéménden, Garampáldon Kisgyarmaton és Zalabán	4	3	4	11
A párkányi Duna sétány	3	3	3	9
A zalabai vízimalom	5	3	3	11
A történelmi árvízjelek Esztergomban	3	3	3	9
A történelmi árvízjelek Párkányban	3	3	3	9
A párkányi Hídőr projekt	3	3	3	9
A kisgyarmati vízimalom	3	2	2	7
Az esztergomi Molnár sor	3	3	2	8

A helyi támogatói csoporton részt vett stakeholderok véleménye szerint a PILOT-ok közül legsürgősebben a szobi sétányra és a zebegényi Hajózástörtéti Múzeumra vonatkozó fejlesztési elképzeléseket kellene megvalósítani: ezek kapták a legmagasabb összpontszámot. Emellett – főként környezeti és gazdasági szempontok miatt – a Ramsari Egyezmény védelme alatt álló, Kőbölkúton található Párizsi-mocsarakra vonatkozó-, valamint a nagybörzsönyi vízimalmot érintő projektek megvalósítása nagyon sürgős.

Természetesen a projektek közül a Párizsi-mocsarak képviselik a legnagyobb környezeti értéket, éppen ezért a terület fejlesztése **környezeti** szempontból érzékeny kérdés. Ugyanakkor a vízimalmok felújításának, a sétányok újjáélesztésének, illetve a többi kisebb beavatkozásnak az eredményeként javulhat a természeti környezet.

Gazdaságilag a sétányok fejlesztésére vonatkozó projektek megvalósítása a legfontosabb, mivel általuk egy beruházást ösztönző környezet teremthető. Közvetett módon minden beavatkozásnak kedvező gazdasági hatásai vannak, mivel segítségükkel a térségbe látogatók száma növekszik.

Társadalmi és kulturális szempontból melyik projekt (vagy a projekt melyik részének) megvalósítása a legsürgősebb?

Annak ismeretében, hogy az előző kérdésben válaszként adott négy projekt milyen sokoldalú, talán nem meglepő, hogy a társadalmi és kulturális szempontból is ugyanezt a négy projektet kellene legelőször megvalósítani. Emellett az esztergomi Kis-Duna sétány és a Szikince Fesztivál is sürgősen fejlesztésre szorul, mivel szociális és kulturális szempontból ezek különösen fontosak.

Melyik projekt (vagy a projektrész) megvalósítása segíti elő leginkább a fejlődést, illetve kelti fel leginkább az érintettek érdeklődését?

Ebből a szempontból nézve mindegyik projekt rendelkezik potenciálokkal, de ezek egymástól eltérőek. Természetesen a három sétány fejlesztésére irányuló beruházás jellegű projektek fogják a legnagyobb érdeklődést kiváltani mind a megvalósít során, mind pedig azt követően, ezért ezek élénkítő hatása a legerősebb. Következésképpen a nevezett projektek megvalósításakor rájuk irányuló figyelmet a PILOT-ok többi projektjeinek népszerűsítésére és a vízkészletek védelme iránti felelősségvállalás előmozdítására lehetne használni. A legjobb az, ha a fenti két témára vonatkozó interaktív megoldásokat alkalmazunk.

A múzeumok és a kiállítóterek küldetése az előbbtől eltérő: közülük akár egy meglátogatásával is a látogató átfogó képet kap az eurorégió vízbázisú kulturális örökségeiről. Ennek egyúttal motiváló ereje is van. A Duna Múzeum jelenlegi kiállítása pedagógiai eszközök segítségével felhívja a figyelmet a vízfelületek által képviselt értékek védelmének fontosságára. Az euroregionális szempontot is ki kell emelni, mivel a kiállítást az egész eurorégióra tervezik kiterjeszteni. Hasonló hatás érhető el a Hajózástörténeti Múzeumra-, a Párizsi-mocsaraknál tervezett látogatói központ kialakítására-, a vízimalmokra-, a vízgépre-, és az árvízjeleket összekötő tematikus út kialakítására vonatkozó fejlesztésekkel.

Végül, az előadások és a kulturális események több látogatót vonzhatnak és a művészet segítségével egyszerűen küldhetők változatos üzenetek. Az integrált WaVE-beavatkozások keretén belül az eurorégióban található vízbázisú kulturális örökségek ábrázolásával és a víz által létrehozott értékek tematizálásával kellene teljessé tenni ezeket az eseményeket.

5. LÉPÉS: KÖLTSÉG-HASZON ELEMZÉS

Kik és mit nyerne a tervezett fejlesztésekkel?

A fejlesztések legfőbb nyertesei a helyi lakosok lesznek, akik új vagy felújított kulturális helyszíneket és rendezvényeket, valamint tudásmegosztási lehetőségeket kapnak.

Emellett az eurorégióba látogató turisták is élvezhetik a három PILOT valamelyikébe tartozó projekt hatására megújult kulturális szolgáltatásokat.

Várhatóan a régióba érkező turisták száma is növekedni fog, aminek hatására új turisztikai fejlesztések hajthatók végre, valamint növekedhet a meglévő látványosságokból származó bevétel. Mindezek miatt a fejlesztések a vállalkozásokat is kedvezően érintik majd.

Melyek a fejlesztések rövid- és hosszútávú gazdasági (pénzügyi és kereskedelmi) hasznai?

Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a projektek túlnyomó többsége még csak a tervezés nagyon kezdetleges szakaszában van, pénzügyi tervvel és előrejelzéssel még nem rendelkeznek. További nehézséget okoz, hogy a projektek többsége kulturális-szellemi természetű, ezért a gazdasági haszon és a megtérülés nem számszerűsíthető (vagy ha ki is számolható, a jövedelmezőség nem biztosítható).

Pénzügyi becslések az alábbi projektek esetében érhetők el:

- Az esztergomi Kis-Duna sétány és az árvízvédelmi gát (42,8 millió euró)
- A szobi sétány (4 millió euró)
- A párkányi sétány (600 ezer euró)
- A nagybörzsönyi vízimalom (85,7 ezer euró)
- A zalabai vízimalom (250 ezer euró)
- A Duna múzeum eurorégiós szintű kiállítása (8,5 ezer euró)
- Az új Hajózástörténeti Múzeum (1,4 millió euró)

Ami a hozamot illeti, a fejlesztéseket követően a sétányoknál található szórakoztató-, és vendéglátóipari vállalkozások forgalma növekedni fog. Közvetett hatásként a három település turistaforgalma is nő, aminek hatására a hotelek és panziók bevételei is emelkednek majd. Hosszútávú hatásként a települések vonzóbbá válnak, a lakosságszám növekszik és a szolgáltatások minősége is javulni fog. Mindennek következtében a helyi önkormányzatok bevételei is magasabbak lesznek, ezért a döntéshozók a vállalkozói környezetet is javíthatják majd.

A kiállítóterekre vonatkozó fejlesztések eredményeként is több látogató érkezik majd a térségbe, ami maga után vonja a belépőjegyekből származó bevételek növekedését is. A Duna Múzeum a regionális kiállítás megnyitását követően 5 millió Ft (14 ezer euró) többletbevételre számíthat. A Hajózástörténeti Múzeum éves látogatottsága elérheti majd a 30 ezer főt, aminek eredményeként a tulajdonosok 25 millió Ft (60 ezer euró) pluszbevételhez juthatnak.

A nagybörzsönyi fejlesztések befejezését követően a helyi önkormányzat 10 millió Ft (28,5 ezer euró) bevételre számíthat évente.

A párkányi új hídörházban egy 32 férőhelyes kis kávézó is működni fog, amely figyelemre méltó forgalmat bonyolíthat le, mivel a város legszebb panorámával rendelkező részén található. A jövedelmezőségre vonatkozó becslések még nem állnak rendelkezésre.

A többi projekt esetében a projektek érettsége vagy a jellege miatt nincs lehetőség a költség-haszon elemzések elkészítésére.

Melyek a várható nemanyagi hasznok? (pl. társadalmi, közösségi, identitás-alapú, kulturális örökség értékei)

A jelenlegi projekt fő küldetése az eurorégi vízhez kapcsolódó kulturális örökségeinek tematizálása és „láthatóvá tétele”, valamint a helyi lakosság érzékenyítése a víz által létrehozott múltbéli értékek iránt. Következésképpen a legnagyobb társadalmi haszon az lesz, hogy ezek az örökségek integrált módon bekerülnek a köztudatba. Ez egy fontos lépés a vízhez való tudatos viszonyulás eléréséhez.

A projektek ötleteket adhatnak a regionális identitásépítés folyamatához, amely során az országhatárok szétválasztó hatása csökkenhet és a szomszédos országokban élők közös kulturális értékeket hozhatnak létre.

A kulturális örökségi helyszínek felújításának (és a további állapotromlás megakadályozásának) már önmagában is társadalmi és környezeti haszna van. Ezen felül a fejlesztések a helyi identitást is erősíthetik.

Melyek a várható gazdasági, környezeti és kulturális/társadalmi hatások az érintett településeken és a régióban?

Ezeket a várható hatásokat már fentebb részleteztük.

Milyen pozitív hatásokat eredményez a vízgazdálkodásra vonatkozóan (a helyszínen/a városban/ a régióban) a fejlesztés?

Az integrált és sokoldalú fejlesztés eredményeként-melynek a középpontjában a Duna Múzeum áll-mind a helyi lakosság, mind a térségbe látogatók egy egyértelmű üzenetet kapnak a víz kulturális erejéről, amely befolyásolja a lakott területek kialakítását (Arc), megkönnyíti az emberek ún. demiurgikus (kreatív) tevékenységeit (Erő), és lehetővé teszi számos különböző tevékenység, köztük a művészeti alkotómunka megvalósítását (Szellem).

Ez az üzenet egy új hozzáállást eredményezhet az alábbi kérdésekkel kapcsolatban:

- Hogyan viszonyuljunk a vízhez, mint életünk és gazdagságunk forrásához?
- Hogyan kezeljük a vízhez kapcsolódó természeti adottságainkat, valamint a növény- és állatvilágot?
- Hogyan védjük a szennyeződésektől a felszín alatti és felszíni vízkészleteinket?
- Hogyan védjük meg az őseink vízhez kapcsolódó tevékenységeinek eredményeként létrehozott épített és szellemi örökségeinket?

A különböző álláspontok megvitatása érdekében egy olyan helyi érdekelt csoportját kellene létrehozni, melynek tagjai a kulturális turizmus-, és a vízgazdálkodás szakértői lennének.

Mi a stakeholderek stratégiára vonatkozó álláspontja és érdeke?

Ez az átfogó fejlesztési stratégia jelenleg még nem létezik. A stakeholderek bevonásával kell majd elkészíteni a jelenlegi (WaVE) projekt megvalósítása során.

A fejlesztések célja kereskedelmi vagy nem kereskedelmi feladatok ellátása? Milyen arányban?

A tervezett fejlesztések inkább kulturális funkciókat fognak ellátni, melyek jövedelmezősége csekély. A kereskedelmi funkciók nem jellemzőek.

Mekkora állami támogatásra van szükség az egyes helyszínek közterület jellegű részeinek felújítására? Mekkora pénzügyi forrás szükséges a meglévő-, és az újonnan építendő épületekre vonatkozó beruházások nonprofit elemeinek megvalósításához?

A fentebb már említett okok miatt a projektek megvalósítási költségeire vonatkozóan pontos becslések a legtöbb esetben még nincsenek. A költségtervvel már rendelkező projekt esetében (50 millió euró) a projektgazdák állami támogatásra számítanak. Egyrészt az érintettek pénzügyi szempontból nincsenek túl jó helyzetben, nincs megfelelő mértékű saját forrásuk. Másrészt viszont nem jellemző, hogy a helyi szereplők magánberuházókat vonjanak be a projektjeikbe. (Ennek oka részben az EU-s támogatások, részben a jogi szabályozások, részben pedig a korrupció miatti félelem).

Van-e politikai egyetértés a szükséges állami beruházásokkal kapcsolatos döntések törvényesítésével kapcsolatban?

Néhány projekt esetében a politikai egyetértésre egyszerűen nincs szükség (pl. a Duna Múzeum regionális kiállítása, a lampionos felvonulás vagy az Aquaphone előadás). Más esetekben az egyetértés már megszületett (pl. a zalabai vízimalom felújítása, a szobi és a párkányi sétányokra vonatkozó fejlesztések). Néhány további projekt esetében a konszenzust még nem sikerült elérni (pl.: az esztergomi sétány, a Hajózástörténeti Múzeum átköltöztetése, a szabadtéri színpad kialakítása a Szerelem-szigeten).

A jelenlegi projekt és a kezdeményezések regionális szintű integrálása kedvező környezetet teremthet ezeknek a döntéseknek a meghozatalához.

6. LÉPÉS: A SZAKPOLITIKÁK ÉRTÉKELÉSE

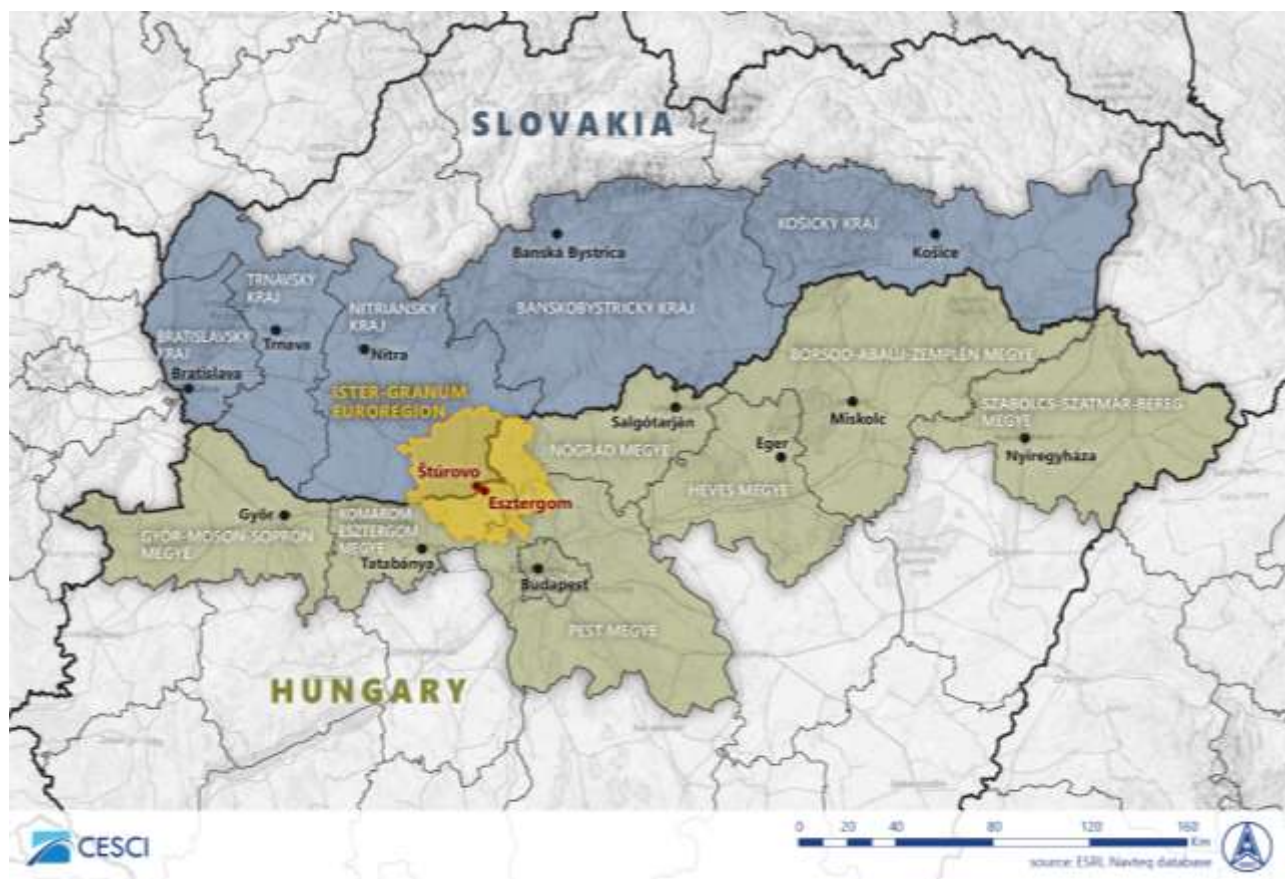
Mi a szóban forgó szakpolitika és milyen főbb jellemzői vannak?

A megcélzott politikai eszköz az INTERREG V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program, amely az EU kohéziós politikájának 60 határon átnyúló európai területi együttműködési programjának egyike. Hasonlóan a többi CBC programhoz, az INTERREG V-A SK-HU is keretet biztosít a határon átnyúló együttműködéshez, és két fő stratégiai célkitűzéssel rendelkezik:

- az EU2020 célkitűzéseinek eléréséhez való hozzájárulás, valamint
- a programterület és az EU gazdasági, társadalmi és területi kohéziójának erősítése.

A programterület a határmentén lévő NUTS III szintű régiók által lefedett területet jelenti mindkét országban. Az Ister-Granum Eurorégió teljes területe a programterületen található.

22. ábra: Az INTERREG V-A SK-HU Program programterülete

A program Irányító Hatósága a Külgazdasági és Külügyminisztériumban működik, míg a program Nemzeti Hatósága a Szlovák Köztársaság Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztériuma. A Monitoring Bizottság tagjai az érintett NUTS III szintű régiók (azaz a megyék) önkormányzatai és az Együttműködési Program prioritásaiban érintett minisztériumok képviselői. A kétnyelvű Közös Titkárság szerepét a magyarországi Széchenyi Programiroda Nonprofit Kft. látja el, amely a program zökkenőmentes lebonyolításáért felel. Az irányítási struktúra magában foglalja az Első Szintű Ellenőrzésért felelős intézményeket, az Információs Pontokat és a Kisprojekt Alapot menedzselő két ETT-t is.

A programnak 5 prioritási tengelye van:

6. táblázat: Az Együttműködési program prioritási tengelyei

Prioritási Tengely Száma	A Prioritási Tengely neve/címe	Releváns befektetési prioritás
PT 1	Természet és kultúra	6c – A természeti és kulturális örökség megőrzése, védelme, előmozdítása és fejlesztése
PT 2	A határon átnyúló mobilitás javítása	7b – A regionális mobilitás javítása a másodlagos és a harmadlagos csomópontok TEN-T (transzeurópai közlekedési hálózat) infrastruktúrához történő csatlakoztatásával, ideértve a multimodális csomópontokat is 7c – Környezetbarát (ideértve az alacsony zajszintű) és alacsony szén-dioxid-kibocsátású közlekedési rendszerek, beleértve a belvízi és a tengeri szállítást is közlekedés, kikötők, multimodális összeköttetések és repülőtér infrastruktúra a fenntartható regionális és helyi mobilitás előmozdítása érdekében
PT 3	A fenntartható és minőségi foglalkoztatás előmozdítása, és a munkavállalói mobilitás támogatása	8e – A határon átnyúló munkaerőpiacok integrálása, ideértve a határon átnyúló mobilitást, a közös helyi foglalkoztatási kezdeményezéseket, az információs és tanácsadási szolgáltatásokat és a közös képzést (ETC-CB)
PT 4	Közintézmények és a határtérségben élők határon átnyúló együttműködésének javítása	11b – Jogi és közigazgatási együttműködés, valamint a polgárok és az intézmények közötti együttműködés ösztönzése (ETC-CB)
PT 5	Technikai segítségnyújtás	Nem releváns

Az ERFA teljes költségvetése 155 808 987 EUR, amelyet a nemzeti társfinanszírozás és a kedvezményezettek saját hozzájárulása egészít ki. Így a program becsült teljes összege kb. 200 millió EUR.

A programot szlovák és magyar kedvezményezettek közös projektjei valósítják meg, akiknek partneri viszonyokat kell létrehozniuk, meg kell nevezniük a projekt Vezető Kedvezményezettjét, és közösen kell végrehajtaniuk a projektet. A projektjavaslatokat külső szakértők, a regionális önkormányzatok képviselői és a Közös Titkárság szakértői értékelik. A program sajátossága a határon átnyúló jelleg, ami azt jelenti, hogy a beavatkozásoknak egyértelműen határon átnyúlóknak kell lenniük:

- a projekteket nem szabad külön intézkedésként végrehajtani: a határok egyik oldalán a beavatkozásokat nem lehet a másik oldalon történő beavatkozás nélkül megvalósítani;
- a projekteket a határ különböző oldalairól érkező partnereknek közösen kell megtervezni, megvalósítani, alkalmazottakkal ellátni és finanszírozni;
- a projektek eredményeinek valódi, határon átnyúló jellegűeknek kell lenniük (pl. egy közös határon átnyúló kerékpárút a kettő, szomszédos országokban lévő kerékpárút helyett; integrált határon átnyúló szolgáltatások a határ mentén lévő párhuzamos szolgáltatások fejlesztése helyett stb.).

A valóságban az utolsó kritérium nagyon ritkán teljesül.

Mennyire vannak összhangban az előzőekben bemutatott fejlesztések a szakpolitikai eszközzel?

A fent leírt projektek – mind hármas integritásukban, mind részeiben való – megvalósítása teljes mértékben összhangban áll az INTERREG V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program szakpolitikai eszközzel, mivel az előbbiek nagy hangsúlyt fektetnek a határon átnyúló fejlesztésre és együttműködésre. A pilotok megvalósítása egy integrált, határon átnyúló narratívát hozna létre, amely a víz, valamint a vízzel kapcsolatos kulturális és természeti örökség helyszíneire épülne, amelyet a szorosabb együttműködés alapjául lehetne használni, ami a Program fő célja.

Vannak-e ellentmondások a javasolt stratégiák/módosítások és a 3. lépésben meghatározott meglévő jogszabályok vagy rendeletek céljai között?

Nem állapítható meg jelentős ellentmondás, mivel az összes tervezett pilot tiszteletben tartja az INTERREG Program elkötelezettségét az esélyegyenlőség és a környezeti fenntarthatóság mellett.

Kimutatható-e szinergia más szakpolitikai eszközökkel? (például a vízkészlet kezelésével, az árvíz kockázat mérséklésével, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodással vagy a környezetvédelemmel kapcsolatban)

Ilyen szinergiákat nem észleltünk.

Milyen mértékű intézkedéseket tesz lehetővé a szakpolitika a vízhez kapcsolódó örökségi helyszínek fejlesztésére vonatkozóan? Ezek közül várhatóan melyiket fogják a fejlesztés során alkalmazni?

A vízhez kapcsolódó örökség kezelésével a PT1 (Természet és kultúra) foglalkozik a 11. specifikus cél: „A határtérség vonzerejének fokozása” keretében. A tervezett beavatkozások várható eredményei a következők (lásd az EP 34. oldalát):

- A régiók természeti és kulturális potenciáljának jobb kihasználása a helyi gazdaságok fenntartható fejlődésének támogatása érdekében;
- A társadalmi, gazdasági és területi kohézió erősítése a közös kulturális tevékenységek és a természetmegőrzéssel és a természetvédelemmel kapcsolatos tevékenységek támogatásával;
- A társadalmi, gazdasági és területi kohézió erősítése a közös kulturális és természetvédelmi tevékenységek támogatásával;
- A látogatók számának növekedése a programterületen.

A támogatott beavatkozások típusai (lásd a EP 34. és 35. oldalát):

- A kulturális örökségi helyszínek együttműködésének és fejlesztésének támogatása (például az örökség felújítási stratégiái, tanulmányok és tervek, rekonstrukció, a helyszíni feliratok, jelzések, infrastruktúrájának kiépítése, látogatóközpontok stb.)

- A természeti örökség fenntartása és ismertté tétele a programterületen (pl. ártéri helyreállítás, vizes élőhelyek, folyók és folyami partok rehabilitálása a zöld infrastruktúra megőrzése, környezettudatosság-növelő tevékenységek, táj- és fajvédelmi tevékenységek stb.)
- Határon átnyúló cselekvési tervek kidolgozása, a régió természeti és kulturális örökségének hatékonyabb felhasználását támogató modellek kidolgozása, kísérleti akciók megvalósítása, valamint a természeti és kulturális örökség védelmének és ismertté tételének ötvözése turisztikai elemekkel (pl. desztinációs menedzsment, közös marketingstratégiák, tapasztalatcsere, kölcsönös tanulás, kísérleti tevékenységek);
- A kkv-k helyi környezeti vagy kulturális jellemzőivel kapcsolatos kisléptékű minőségi turizmusfejlesztés (termék- és szolgáltatásinnováció, innovatív megoldások és ICT (Információ és Kommunikáció Technológia)) bevezetése, magas hozzáadott értéket képviselő turizmus fejlesztése a piaci réseken (kulturális és környezetbarát turizmus, gasztroturizmus, sportturizmus stb., a turistaipart tartalmazó tevékenységek klaszterezése)
- A kulturális és természeti örökségi helyszínekhez vezető helyi utak tervezése és építése, a határon átnyúló közúti infrastruktúra előkészítése és építése, amelyek egyrészt csökkentik a régiók városai közötti utazási időt, ezáltal csökkentik az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását (környezet); másrészt ezek az új kapcsolatok növelik a látogatók számát (kultúra és turizmus). Mivel a tervezett utak és hidak súlykorlátozással készülnek, nagy forgalom nem megengedett, a szennyezés csökken;
- Környezetbarát turisztikai termékek és a turisztikai kínálat közös fejlesztése, és határon átnyúló ökoturisztikai infrastruktúra-fejlesztés (pl. biztonságos és fenntartható határon átívelő, kishajókra vonatkozó vízi útvonalak és olyan infrastruktúrák tervezésének és építésének támogatása, mint amilyen a vízfolyásokhoz való hozzáférés és a kivezető utak, a parkolási és kézi rakodási helyek, útvonalak és a veszélytáblák kihelyezése a vízfolyáson stb., valamint a biztonságos és fenntartható közös, határon átnyúló „zöld utak” és infrastruktúra tervezésének és építésének támogatása, például a zöld utak előzetes fejlesztése, beleértve a megvalósíthatósági és tervezési tanulmányokat, az ösvény körüli közműlétesítményeket, mint amilyen a parkolók, mosdók, zuhanyzók, kerékpármosók, menedékhelyek, információs központok stb.

7. táblázat: A vízhez kapcsolódó kulturális örökséggel kapcsolatos támogatott projektek (INTERREG V-A Szlovákia-Magyarország)

A projekt neve/címe	A vízben alapuló kulturális örökség értékelési relevanciája	Földrajzi hatály	Tanulságok
Egy folyóban evezünk – Az Ipoly völgye vonzerejének növelése a regionális természeti és kulturális értékek kiaknázásával	A projekt az Ipoly mente csodálatos természeti adottságaira épít, miközben új turisztikai terméket hoz létre: a vízi turizmust. A 16 hónapos projekt során 11 település csatlakozik a „Lapátos kikötőhely” hálózathoz az Ipoly folyó SK-HU közös szakaszán egészen a Dunáig, így a folyó 100 km-es szakasza válik „hajózhatóvá”.	Közvetlenül érintett területek: Litke, Szécsény, Bussa (Bušince), Balassagyarmat, Ipolyhídvég (Ipeľské Predmostie), Nagycsalomja (Veľká Čalomija), Ipolyvisk (Vyškovce nad Ipľom), Ipolyság (Šahy), Tésa, Ipolytölgyes, Szob Közvetetten érintett területek: az Ipoly völgy	A szárazföldi és vízi túrázás összekapcsolásával komplex kínálati csomag lesz összeállítva. Helyi szakemberek bevonásával az Ipoly-völgy közös értékei a kikötőkhöz csillagtúraszerűen csatlakozó gyalogos- és kerékpáros útvonalak segítségével mutathatók be.
Fedezze fel a Kis-Duna és a Mosoni-Duna értékeit kerékpáron és csónakkal	A projekt a határtérség gazdag természeti és kulturális örökségének felhasználására irányul, és a „Duna szárazföldi deltája” nevű egyedülállóan vonzó és versenyképes európai turisztikai célpont létrehozása útján hozzájárul a Duna menti határon átnyúló régió vonzerejének és látogatottságának növeléséhez.	Közvetlenül érintett területek: Abda, Ásványráró, Dunakiliti, Dunaszeg, Dunaszentpál, Dunasziget, Gönyű, Győrújfalú, Győrzámoly, Halászi, Kimle, Kisbodak, Kunsziget, Lipót, Máriakálnok, Mecsér, Mosonmagyaróvár, Vének, Pozsony, Tőkésisziget (Zálesie), Jóka (Jelka) Gúta (Kolárovo) Közvetetten érintett területek: Kis- és Mosoni Duna között és mentén húzódó területek, beleértve a Duna fő folyását	A sikeres projektek integrálják a különböző projekteket. Ebben a projektben többek között Jókán sor kerül a vízimalmot is tartalmazó, szabadtéri falumúzeum felújítására, Somorján Víziturisztikai Központ kiépítésére, Tőkésiszigeten korzó létrehozására, valamint a határon átnyúló turisztikai célpont stratégiájának létrehozására, beleértve a saját marketing márká bevezetését.

A projekt neve/címe	A vízen alapuló kulturális örökség értékelési relevanciája	Földrajzi hatály	Tanulságok
Vízi élményútvonal megvalósítása a Bodrog és eredetfolyói mentén	A projekt egy aktív ökoturizmusra épülő komplex attrakciócsomag kifejlesztését célozza Tokaj és a szlovák Abara közötti, határon átnyúló, 80 km-es szakaszon a Bodrog és eredetfolyói mentén. A projekt közvetlen célja, hogy a Bodrog és eredetfolyói mentén a turisztikai vonzerőket növelje és elérhetővé tegye a vízi, kerékpáros, lovas túraútvonalak kiépítésével, természetes, épített és informatikai infrastrukturális háttér kialakításával.	Közvetlenül érintett területek: Abara, Alsóberecki, Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Bodrogolaszi, Felsőberecki, Olaszliszka, Sáradsadány, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Szegi, Tarcal, Tokaj, Vajdáccka, Viss, Zalkod, Közvetetten érintett területek: a Bodrog és eredetfolyói menti terület Tokaj és Abara között	A komplex turisztikai programcsomagok előnyösebbek, mint a különállóak.
Fenntartható és virtuális turizmusfejlesztés Nógrád-Hont határ menti régióban	A klasszikus – látogatóközpont létesítésével, gyógyfürdő környezetének felújításával, édesvíz-védelemmel – és a virtuális turisztikai fejlesztés kombinációjával e projekt egy új turizmusfejlesztési módszertan alapjait fekteti le.	Közvetlenül érintett területek: Bánk, Gyűgy, Közvetetten érintett területek: Nógrád-Hont régió	A hagyományos funkciófejlesztés kibővíthető új technológiai megoldások bevezetésével.
A hagyományok megőrzése Martoson – Neszmélyben	„A hagyományok megőrzése Martoson – Neszmélyben” hozzájárul a gazdasági és területi kohézióhoz, országos jelentőségű kulturális rendezvények valósulnak meg az épített infrastruktúrájának köszönhetően a festői Duna menti területen elhelyezkedő Martoson (SZK) és Neszmélyen (HU). A projekt specifikus célja növelni a határ menti régió látványosságait, fejleszteni az ökoturisztikai infrastruktúrát a határ menti régióban, így hozzájárulni az intelligensen fenntartható növekedéshez mindkét községben és az őket körbevevő régióban.	Közvetlenül érintett területek: Martos, Neszmély Közvetetten érintett területek: Gerecse és a Duna	A turisztikai tevékenységeket kiegészíthetők olyan eseményekkel, amelyeket a helyi identitás, a vízhez és a határokhoz fűződő kapcsolat megerősítésére szerveznek, ilyen például a „Hídverő Napok” ebben a projektben.

A projekt neve/címe	A vízben alapuló kulturális örökség értékelési relevanciája	Földrajzi hatály	Tanulságok
A Dunamente természet ízei	A projekt célja közös törekvésként megőrizni a Duna mente mindkét oldaláról a természeti és kulturális örökséget. A fő kimenetel többek között 4000 új őshonos fa és bokor telepítése, csatornák és mocsarak megtisztítása, autentikus kutak elhelyezése a természetben, kis infrastruktúrák tájékoztató jellegű és rekreációs elemeinek kiépítése ragadozó madaraknak és embereknek, tanösvények építése, 2 ökoiskola- és 1 horgászklub infrastruktúrájának építése, nyilvános oktatás és a Duna természet ízei fesztivál megszervezése.	Közvetlenül érintett területek: Nemesócsa, Csallóközarányos, Gönyű, Kolozsnéma Közvetetten érintett területek: Komárom/Győr/Tata környéke	Az idegenforgalommal kapcsolatos projektek a természetvédelmet is a középpontba állíthatják

Figyelembe véve, hogy a programozási időszak a végéhez közeledik, új felhívások nem lesznek közzétéve. Következésképpen a program felhívásainak tartalma és feltételei nem módosíthatók. Ugyanakkor az EP utólagos értékelése- amely befolyásolja a következő programot- még változtatható. A jelenlegi WaVE projektet a vízhez kapcsolódó kulturális örökség hasznosítására irányuló projektek értékelésének javítására lehet a legjobban alkalmazni.

Szükséges-e a szóban forgó szakpolitikai eszköz számára a meglévő gyakorlatok adaptálása és/vagy újak elfogadása?

A határon átnyúló programokat meglehetősen szigorúan megtervezett keretek között valósítják meg. A közös rendelkezésekről szóló rendelet (CPR – The Common Provisions Regulation), az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Területi Együttműködés (ETC) szakpolitikai eszközök meghatározzák a mozgástereket. E kereteken belül a Szlovákia-Magyarország INTERREG V-A programja az egyik leginnovatívabb együttműködési programot képviseli, modelleknek tekinthető megoldások alkalmazásával (mint például a több szinergikus projektet integráló területi akciótervek vagy a Kisprojekt Alap két ETT-n keresztüli menedzselése), valamint az ETT-k bevonása a Monitoring Bizottság munkájába.

Mindezek mellett lehetőség lenne magánfinanszírozás bevonására is, de Európában jelenleg nincs olyan határon átnyúló program, amely ezt a megoldást alkalmazná. Egy másik lehetőség az Integrált Területi Beruházások (ITB) eszköz alkalmazása lenne, amely lehetővé teszi a különféle források egyidejű felhasználását a területileg integrált beruházások megvalósításának érdekében. Ugyanakkor az eszköz túlzottan bonyolult, ezért érdemben nem alkalmazható. A jelenlegi programozási

időszakban az Olaszország – Szlovénia INTERREG V-A program az egyetlen, amely magában foglalta az ITB-t, de további operatív programok bevonása nélkül. A GO ETT egyedülálló módon két ITB-t használ fel az INTERREG V-A program támogatásainak felhasználásával.

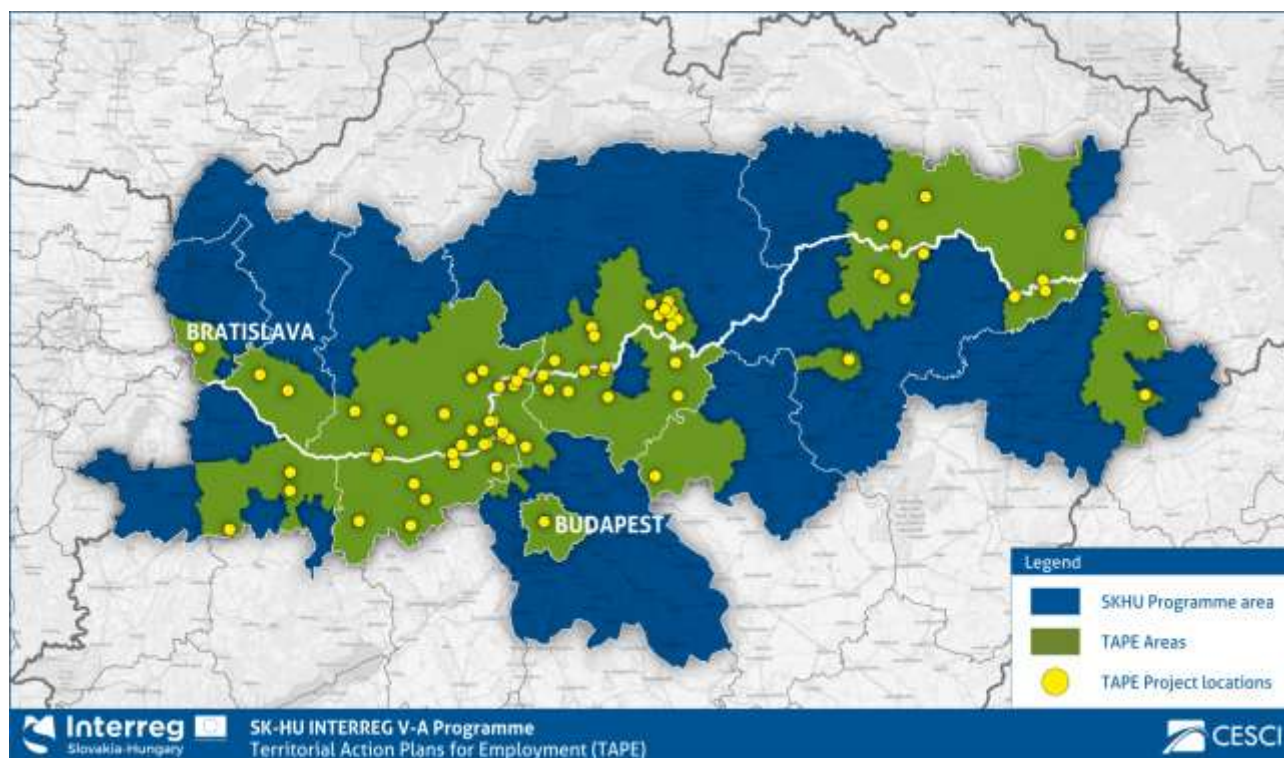
Az INTERREG V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program által alkalmazott Területi Foglalkoztatási Akcióterv (TAPE) egy az ITI-hez hasonló megoldás, viszont az ITI-vel ellentétben mentes a bürokratikus akadályoktól. A modell értelmében a szűkített határtérség stakeholderei 2-7 olyan projektet valósíthatnak meg, melyek célja a foglalkoztatottság növelése és a határon átnyúló munkaerő mobilitás ösztönzése. Ezek a projektek a kihívásokat az alábbi módszerekkel kezelhetik:

- Új munkalehetőségek megteremtésével (KKV-k beruházásai, új gyárak létesítése, új szolgáltatások indítása stb.);
- Befektetési lehetőségek javításával (barnamezős övezetek revitalizálása a befektetők térségbe vonzásának érdekében, üzleti szolgáltatások fejlesztése IT megoldásokon és marketingen keresztül, piacok létesítése a helyi termelők számára stb.);
- A képzési lehetőségek fejlesztésével (képzési műhelyek felújítása és fejlesztése, a hátrányos helyzetűek számára innovatív képzési módszerek bevezetése, stb.)

Ezen felül egy további projekt a teljes TAPE koordinációs és kommunikációs feladatainak ellátásával foglalkozik az egységes megjelenés és a határidők betartása érdekében. Ez utóbbi egy 15 fős partnerség esetében nem egyszerű feladat.

2018-ban a Monitoring Bizottság 9 TAPE-t támogatott, amelyek végrehajtása 2019-ben kezdődött el. Az akciótervek a programrégió nagy részét lefedik, de egymástól elkülönülten valósulnak meg.

63. ábra: A Támogatott TAPE-k

Az eszközzel kapcsolatos első tapasztalatok vegyesek, mivel ez a PILOT számos, a határ mentén még soha sem alkalmazott vadonatúj elemet tartalmaz. A Monitoring Bizottság tagjai azonban támogatják a TAPE-t, és az új Magyarország-Szlovákia Program tervezési műhelyein megjelentek közül többen is javasolták az eszköz más prioritási területeken (pl. turizmus) való alkalmazását. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a Programozási Bizottság egyetért vele, akkor a következő INTERREG program lehetővé teszi majd, hogy a vízhez kapcsolódó örökségmenedzsmentben és a turizmusban érintett különböző helyi stakeholderek egymással együttműködve egy integrált területi akciótervet összehangolt módon valósítsanak meg.